virtual-project.eu

571

POLIROM

Top 10+

ȘTEFAN AGOPIAN

Manualul întîmplărilor

ȘTEFAN AGOPIAN Manualul întîmplărilor

POLIROM

© 2008, 2014, 2021 by Editura POLIROM

Pe copertă: desen de Sorin Ilfoveanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

AGOPIAN, ȘTEFAN

Manualul întâmplărilor: roman / Ştefan Agopian. – Iași: Polirom, 2021

ISBN: 978-973-46-8734-3

821.135.1

Printed in ROMANIA

ȘTEFAN AGOPIAN

Manualul întâmplărilor

roman

POLIROM

– 2021 –

ȘTEFAN AGOPIAN (n. 1947) a debutat editorial cu romanul *Ziua mâniei* (Cartea Românească, 1979). A publicat: *Tache de catifea* (Cartea Românească, 1981; Ararat, 1995; Gramar, 1999; Polirom, 2004, 2012); *Tobit* (Eminescu, 1983; Polirom, 2005, 2014; traducere în limba germană, Kriterion, 1989; Premiul pentru Proză al Asociației Scriitorilor din București); *Manualul întâmplărilor* (Cartea Românească, 1984; Humanitas, 1993; Polirom, 2014; traducere în limba Italiană, Felici Editore, 2012; traducere în limba germană, Verbrecher, 2018; Premiul Uniunii Scriitorilor); *Sara* (Eminescu, 1987; Paideia, 1991; Polirom, 2006; traducere în limba franceză, Actes Sud, 2015; Premiul revistei *Amfiteatru* pentru cea mai bună scriere beletristică a anului); *Însemnări din Sodoma* (Eminescu, 1993); *Republica pe eșafod* (Cartea Românească, 2000; Premiul Asociației Scriitorilor din București); *Fric* (Polirom, 2003; Premiul ASPRO pentru experiment în cadrul Târgului International de Carte Bookarest 2004 și Premiul revistei *Cuvântul* la categoria „Superlativele anului 2003”). La Editura Polirom au mai apărut volumele *Opere 1. Însemnări din Sodoma, Drumul, Republica pe eșafod, Ziua mâniei. Manualul întâmplărilor, Tache de catifea* (2008), *Opere II. Sara, Tobit, Fric* (2009) și *Scriitor în comunism* (*niște amintiri*) (2013; Premiul special al juriului USR și Premiul revistei *Observator Cultural,* secțiunea „Memorialistică”).

Moartea pentru patrie

Orașul se împrimăvăra repede și luna aprilie izbucni ca o lumină în sufletele oamenilor, bucurându-i. Un vânt firav se răsfira peste case, poleindu-le cu o lumină aurie, nesfârșită. Pomii se scuturară ca o ploaie albă peste oraș, iar păsări bălțețe veniră, dornice de împerechere.

În anul 1807, erau la modă balurile muscălești, oamenii îl uitaseră pe Pasvanoglu și turcii mai slăbiseră țara, sleiți de muscali.

În ziua a șaptesprezecea a lunii aprilie, Marin Ioan, dascăl la școala de la Colția, se deșteptă buimac și cu capul greu, iar un soare ca un vierme îi sfredeli creștetul și o aureolă ca un abur se încolăci peste el, batjocorindu-l. Și, alături de el, cu o pânză de mătasea-broaștei acoperindu-i fața, dormea horcăind alene Armeanul Zadic. Se bălăci o vreme în mocirlă și copiii râseră ca bezmeticii, dar neștiind că el e anume dascăl la școala de la Colția, râzând atunci și mai tare și aruncând și cu ceva în el, pentru ca batjocura să fie deplină și sfârșită. Râseră deci, numai. Dar Marin Ioan, dascălul, nu le dădu atenție. Culese un taler noroit cu Maria Terezia pe el, grăsana aia, și câțiva sfanți, numai că talerul era ciupit bine pe muchii și asta îl amărî de tot. Ar fi vrut un taler din ăsta nou, și nu bont încă, cu Franțiscus, noul împărat peste Austrii și alte țări. Apoi îl scutură pe Armean, trezindu-l. Copiii râseră iar, dar departe acum. Armeanul Zadic se trezi și culese câteva broaște moleșite de căldură de pe el, apoi se sculă, dar nu ca oricare, ci mai întâi în patru labe și, stând o vreme așa, nici el nu știa de ce, doar stătea și nu se gândea la nimic în șanțul ăla puturos, apoi se culcă la loc. Ioan Marin, geograf adică, se gândi la cât de mare e lumea și cât de puțin este el și la sfârșit. Cam când se gândea la toate astea, cum e lumea de necuprinsă și el fiind nimic, ca un scuipat în apa asta puturoasă, Armeanul se sculă și zise:

— Hai, bre, că e târziu!

Un soare verzui se așternu peste ei. Armeanul Zadic, ca un păsăroi slăbănog și mocirlit tot, își făcu vânt și se înălță peste întâmplările acestei lumi, și de acolo spuse:

— Hai să mergem să ne înrolăm, bre, la vodă Ipsilanti, ca să-i batem pe turci, că o fi și asta ceva. Nu le e frică muscalilor, nu mi-e frică nici mie. Da' ție ți-e?

— Nu, da' de ce să-mi fie? spuse Ioan Geograful din mocirla lui. Nu mi-e frică nici de dracu'! mai spuse și își făcu o cruce repede cu limba, și Armeanul Zadic scuipă în vânt și își făcu și el o cruce cu limba.

Vântul se prăvăli peste ei înmiresmat, uscându-le hainele. Veni un câine și îi mirosi o vreme, apoi dădu din coadă a prietenie și se tolăni lângă ei. Armeanul Zadic se scotoci o vreme și, când găsi ce căuta, un ban, îl dădu câinelui. Câinele se ridică alene, mirosi banul, dădu iar din coadă și pe urmă se așeză.

— E prost, bre, câinele ăsta sau ce dracu' are? zise Armeanul Zadic.

— O fi! zise Ioan, că de aia e câine.

Şi iar:

— Să mergem, că s-a făcut timpul.

Plecară într-o vreme și câinele pomi după ei și pe urmă înaintea lor, după cum o fi avut chef.

— Asta, bre, parcă ar fi via lui Gheorghe Totoroază, spuse Zadic privind în jurul lui.

— O fi! spuse Ioan, da' eu zic că e a lui Formion, ăla de și-a trimis băiatu' la Paris, din care cauză a vândut via lui Radu Şonțu, care a dat-o în arendă lui Hristea or Dumitru Grecu pe una sută galbeni, zece zgripțori și doisprezece sfanți.

— Aha! spuse Zadic, da' din câte auzii eu, Hristu Grecu zace de boală la mușchiul capului și acum via o ține unu', frate-său vitreg, Tache Polihroni.

— Nu! spuse Ioan, Tache Polihroni e văr cu mine după mamă, n-o ține el. O ține țiitoarea lui Hristea, una, Maria Bonjescu.

Vorbiră așa o vreme, apoi se tolăniră sub un nuc noduros să se mai odihnească și câinele se tolăni și el.

— Azi o fi vreo sărbătoare, spuse Zadic, de nu ne întâlnirăm cu nimeni.

— Or fi Floriile, spuse Ioan, că anul ăsta Paștele cade devreme de tot.

— Bre, să știi că azi e chiar Paștele și noi nu știurăm deloc! spuse Zadic.

— Nu e! spuse Ioan. Că, dacă era, trebuia să fi mers la înviere aseară și noi n-am mers.

Soarele se ridicase în creștetul lor și mirosea bezmetic a ierburi încinse de amiază. De undeva, de departe, vântul aduse mirosul mușețelului în nările lor.

— Bine am făcut, bre, că ne-am așezat un pic, ca să nu obosim prea tare. Cum a zis Platon: sufletul omului...

— Da, știu! spuse Ioan, Prudența, Tăria sufletească, Dreptatea, Cumpătarea. „Prudența ne arată cea dintâi Beatitudinea, iar celelalte virtuți ne poartă ca trei drumuri asemenea, spre aceeași Beatitudine.”

— Stau și mă gândesc, bre, spuse Armeanul, de ce-o fi nevoie de patru căi, când una e prea de-ajuns?

— Marsilio Ficino, spuse celălalt, arată că o singură cale ajunge: „Căci prin acest dar pe care îl poartă în ei, unii înfruntă cu sufletul tare ori moartea pentru credință, ori moartea pentru Patrie, ori moartea pentru părinți”.

— Părinții mei au murit de-acuma! spuse Armeanul și scoase de undeva o ploscă pe care o zgâlțâi și plosca clipoci a plin pe jumătate și cei doi se bucurară de clipocitul ei.

Băură o vreme în tăcere. Văzându-i așa, câinele se ridică și dădu alene din coadă. Armeanul turnă puțin din ploscă pe iarbă și câinele linse lichidul fierbinte și parfumat.

— Uite că bea, bre! se bucură Armeanul. Ce crezi, o să se îmbete?

— Treaba lui, spuse Ioan, dascăl la școala de la Colția.

Spuse:

— Suntem și noi undeva, într-un colț al Minții Angelice, și stăm acolo tăcând, dar aici vorbim și

bem. Dar și vorbele astea și băutura asta sunt acolo, numai că băutura n-o bea nimeni și vorbele nu le spune nimeni, stau pur și simplu printre alte vorbe și lucruri și nu se iscă nimic din asta, din statu' lor.

— Stau ca să fie, spuse Armeanul Zadic, apoi bău din ploscă, se înecă, tuși, lăcrămă, iar tuși.

Spuse:

— Acolo stau toate faptele noastre până la sfârșit și noi nu le știm deloc și nu e osebire între ele, ca aici, fiindcă la început ori la sfârșit tot una e acolo.

Ioan luă plosca și bău și o vreme tăcură iar, în căldura acelei amiezi nesfârșite. Undeva departe, ca printr-o sticlă vălurită, văzură niște soldați făcând instrucție. Se mișcau ca niște păpuși bine strunite. Apoi bubuiră pușcoacele de le țineau la început pe umăr. Era o trupă muscălească, pesemne, știură ei după o vreme de privit. Apoi veni un pitic mustăcios, tulburându-i.

— Da' bre, spuse Armeanul, dacă stai mata aici, de ce nu stai mai la o parte, să văd și eu ce fac muscalii până la sfârșit.

— Acum se odihnesc, spuse Ioan Geograful, care vedea printre picioarele piticului.

Piticul stătea mereu, crăcănat și fioros. I se zbârlise mustața de furie și broboane mari de sudoare i se scurgeau de pe frunte în țărână.

— Al dracului pitic! spuse Armeanul înfuriat că tot nu vedea, chit că muscalii ăia se odihneau acum.

Când sună o trompetă, piticul tresări și spuse:

— Băi, ăștia, voi ce faceți aici?

Armeanul Zadic râse într-o doară.

— Bre, spuse, să știi că nenorocitul ăsta de pitic caută ceartă cu noi pe căldura asta.

Ioan Geograful privi spre pitic și spuse:

— Nu cred, că n-o fi așa prost!

— Bre, să știi că piticii sunt proști! spuse Armeanul.

Trompeta sună din nou, strident, spărgând amiaza.

— Au venit mai mulți muscali acum, spuse Ioan, care vedea iar.

Câinele se ridică și hămăi scurt spre muscali, speriat parcă, apoi se culcă din nou. Câțiva pruni dintr-o parte își scuturară floarea alene, ca o ninsoare peste pământ, albindu-l.

— Ce-i, bre? tresări Armeanul într-o vreme.

— Nimic! spuse Ioan, numai că au plecat muscalii și pe urmă a plecat și piticul.

— Auzi, spuse Armeanul Zadic, am putea merge să jucăm zaruri la Păsărică, da' n-avem bani.

— Putem merge și așa! spuse celălalt, Ioan adică. Cunosc eu pe unu' de o să ne dea bani ca să jucăm și, dacă pierdem, nu-i dăm nimic înapoi, iar dacă e invers, îi dăm jumătate din câștig sau chiar mai mult, nu-mi aduc aminte acum.

Băură din ploscă până o goliră de tot, ca să nu mai fie nimic de poftit în ea. Se simțiră mai ușori o vreme, de dorință, apoi iar avură chef să bea și asta îi năpădi ca o negură și fiecare se gândi la ceva frumos, ca să uite. Zadic la balurile muscălești, unde intra mascat ca un turc și speriind feticele asudate, și Ioan Geograful la țara Engliterei, unde nu fusese niciodată. Pe urmă, nu se mai putură gândi la toate astea sau la altele care or fi fost în amiaza aceea călduță și înmiresmată.

Şi despre urma lor nu s-a mai știut nimic, decât aceste cuvinte de le-a scris Ioan pe o carte a sa, *Ghiografie:* „Să se știe că această carte, ce se numește *Ghiografie,* adică scrisoarea a toată fața pământului, o am cumpărat-o eu, cel mai jos iscălit, cu taleri șase".

Cumpătarea

Iosif, Episcop de Argeș, se retrăsese la umbra unui nuc noduros, când cei doi dădură peste el, să-i strice liniștea. Îi privi, murdari cum se arătau în după-amiaza aia, anul 1801, dar nu zise nimic din cauza căldurii. Dulăul Magog ridică numai capul spre cei doi străini și mârâi scârbit înainte de a adormi din nou. Un clondir aburit cu vin stătea în fața episcopului și un ciubuc. Lumina galbenă ca mierea îi lovi pe cei doi în ochi în timp ce se mișcau ușor mai într-o parte.

— Nu credeam, bre, să văd la un loc un dulău Magog, un clondir cu vin, un episcop și un ciubuc, va spune mai târziu Armeanul Zadic către Ioan Geograful.

— Vrei să spui popă, că nu știam pe vremea aia că e episcop, spuse Ioan și sorbi din pahar.

Un călugăr tânăr le ținea isonul.

— Ce-i? întrebă într-o doară Episcopul Iosif către cei doi.

— Auzirăm că vreți să angajați servitori, spuse Ioan, și noi am fi tocmai potriviți pentru treaba asta. Ştiu să scriu, să citesc și să socotesc, spuse Ioan ascunzând mare parte din știința pe care o poseda.

— Și tu? spuse Episcopul către Zadic, care, modest, se retrăsese mai într-o parte.

— Am fost lipscan, bogasier, cojocar subțire, cojocar gros, croitor, ișlicar, calpacciu, cizmar, pantofar, cavaf, toptangiu, brașovean, marchitan, salvaragiu, abagiu, bumbăcar, plăpumar, ceasornicar, giuvaergiu, argintar, tâmplar, zaraf, simigiu, cofetar, obărlatnand, ostavciu, pârgar, rachier, cârciumar, băcan, pastramagiu, căldărar, boiangiu, șelar, telal, curelar, covaci, băieș, vivliopol, ceaprazar, găitănar, ibrișingiu, sticlar, tinichigiu, zugrav, tufecciu, fisicciu, surecciu, hangiu, arendaș, bocceagiu, legător de cărți, cerșetor, mărgelar, ciubucciu, măcelar, cherestegiu, dogar, vânzător de fier, bragagiu, șerbecciu, cerar,

lumânărar de ceară, lumânărar de seu, dulgher, zidar, pescar, ulier, săpunar, samsar, pânzar, olar, turtar, fântânar, potcapier, vărar, alămar, precupeț, bucătar franțuzesc, actor, franzelar, fierar, potcovar, cuțitar, alagiu, basmagiu, halvagiu, trăistar, comisionar, amorez, povarnagiu, vivliotichier, șmotrar, părunău, hristian, egăr, gealat, papagiu, cazangiu, pietrar, mămular, geambaș, pieptănar, caretaș, menghengiu, sârmagiu, spițer, gelepiu, avocat, mătăsar, imingiu, pâslar, olangiu, șindrilar, matrapaz, meșciu, cordovangiu și nimic din toate astea nu mi-a adus bogăția pe care o caut de atâta vreme, spuse Zadic, apoi sorbi din pahar.

Călugărul care le ținea isonul îl privi admirativ.

— Fiindcă bogăția cine știe unde o fi! spuse Ioan Geograful și bău și el.

— O vreme am fost poet! spuse Zadic, dar se uită în altă parte, nu la Episcop. Eu am scris asta: „Că ședea pe tun călare/ întrebând ce jalbă are”.

— A, e vorba de Mavrogheny, spuse fericit călugărul.

— Mavrogheny! spuse Sfinția Sa. Mai spune!

— „Dete strașnică poruncă/ de puse pe popi la muncă!”, spuse Ioan.

— Nu, asta n-am spus-o, că nu eram prost. Când ai fost soldat multă vreme, nu mai spui prostii în fața unui blid cu mâncare întins de un Episcop de Argeș.

Ioan Geograful tăcea și nu zicea nimic, se gândea numai la întâmplările de le avusese înainte și acum, după atâta vreme, războaiele sub Mavrogheny și foametea și ciuma și școlerii.

— Şi auzi, bre, pe mine m-a angajat în locul dulăului Magog, să-i stau la picioare și să mă mângâie pe cap, zicând că-i place părul meu sârmos. Mâncam bine și din când în când trebuia să latru.

— Așa-i! spuse Ioan, lătrai.

— Ştii să latri? întrebă Sfinția Sa privind la Armean.

— Știu! spuse Zadic.

— Ştie! spuse Geograful. În arhondologia mavroghenească figurează în lista câinilor care au

lătrat de bucurie la venirea domniei, cu titlul de medelnicer.

— Latru la diferite întâmplări și ocazii! spuse Armeanul cu o figură lihnită.

— A lătrat când au venit străinii în țară și a stat un an pe mâncarea domniei pe degeaba! spuse Ioan.

Armeanul coborî de pe laviță, se puse în patru labe, se plimbă de colo-colo mirosind dușumeaua, apoi începu să urle a jale. Un mușteriu îi dădu un picior și zise:

— Taci, javră!

— E un mare artist, spuse Ioan Geograful și se sculă.

Călugărului tânăr care le ținea isonul îi păru rău de însoțirea cu ei. Armeanul se răsturnă pe spate și își mișcă vesel labele din față. Ioan se duse la mușteriul care dăduse cu piciorul în Armean și-i trase una în cap. Armeanul se sculă și, cu ochii holbați, privi în jur, căutând gâlceavă. Agita o săbiuță, împungea aerul cu ea și striga:

— Care-i ăla, care-i ăla, care-i ăla? dar nimeni nu voia să fie ăla.

Se duse la unul mai arătos și se crăcănă în fața lui:

— Crezi că ăsta e bun, bre? îl întrebă pe Ioan, dar acesta stătea iar mohorât la masă și se gândea la cine știe ce, la Englitera, țara pe care n-o văzuse niciodată.

Nu mai așteptă răspunsul și îi trase una în cap cu săbiuța ăluia mai arătos, dar acela nu zise nimic. Se duse la masa lui spunând:

— Am ghinion, bre, am nimerit peste un nesimțit.

Băură în tăcere și, într-o vreme, călugărașul întrebă iar:

— Şi pe urmă ce-ai mai fost?

O rază de lumină se strecură pe ușa hanului, înfiorându-i.

Armeanul se puse în patru labe în lumina aromitoare și lătră gros și subțire, apoi urlă de-l apucară presimțiri negre pe Iosif, Episcop de Argeș.

Dulăul Magog își ridică scârbit privirea înspre cei doi și-i cercetă o vreme, apoi adormi la loc.

— Un timp am locuit într-un butoi, spuse Zadic. Nu făceam decât să mâncăm și să dormim și din când în când să urinăm ca niște câini pe poalele Sfinției Sale. Când ne era foame, eram niște potăi, când eram sătui, eram dulăi fioroși.

Tăcu și se gândi la război și la foamete și la ciumă. Muște mari bâzâind a somn stricau liniștea hanului. Mușteriii, care or fi fost, plecaseră, numai cei doi și călugărașul stăteau la o masă mai într-o parte și beau. De undeva veni hangiul și se uită la ei a plată.

— Ce vrea ăsta, bre? întrebă Armeanul Zadic într-o doară către Ioan.

Acesta nu răspunse. Călugărașul ar fi vrut să plece, dar nu știa cum s-o facă, să nu-i supere pe cei doi, care și așa păreau supărați.

— Nu te mai foi, bre, atâta, că ne strici gândurile de le-om avea! spuse Armeanul, și călugărul tresări speriat.

După o vreme, Armeanul începu să spună:

— Pe urmă, de plictiseală și de atâta mâncare pe gratis, ne-am apucat să facem un *herbarium* cu plantele de le găseam în jurul butoiului. Strângeam ierburile mai acătării și le puneam la presat în cărțile Sfinției Sale. *Istoria naturală* a lui Pliniu ne folosea ca îndreptar. Odată, am furat un butoi cu vin și ne-am ascuns în bibliotecă. Ne-am îmbătat așa de tare, încât Ioan mi-a citit toată noaptea despre plante. Nu după multă vreme, am publicat *Catalogul plantelor din jurul butoiului,* la Academia Regală Engliteriană. Ce crezi, bre, spuse Armeanul, s-or fi hotărât ăia de la Academie să ne plătească ceva pentru lucrare?

— Nu cred! spuse Ioan. Cine plătește în ziua de azi ceva?

— S-ar putea să ai dreptate, spuse Zadic, nici noi n-o să plătim vinul ăsta.

Scoase de undeva o călimară și, privind către călugăr, spuse:

— N-ai, bre, cumva o pană în plus?

— N-am! spuse speriat călugărul.

— N-are nimic, spuse Armeanul. Cred că am eu.

Scoase o pană și hârtie de calitate proastă și se puse pe scris. Când termină, vântură hârtia să o usuce. Hangiul se holba la el ca un prost.

— Dă-mi sigiliul, bre! spuse către Ioan, și acesta i-l dădu.

Era un sigiliu uriaș, cam cât capul unui copil nou-născut, cum nu mai văzuse nimeni până atunci. Topi ceară vreme îndelungată și puse sigiliul.

— Nici sultanul nu are așa ceva! spuse mândru de el Armeanul.

Hangiul plecase tot nedumerit. Băură din nou. Călugărașul privea uimit la hârtie.

— După cum ți-am zis, spuse Zadic, Academia Regală nu ne-a plătit pentru lucrarea noastră. Am făcut un act prin care ne cedăm drepturile hangiului, în loc de plată pentru vin.

Ioan Geograful privea visător într-o parte. Zadic lăsase sigiliul și ceara și își juca săbiuța de o avea la cingătoare. De undeva, veni întunericul ca o apă și flacăra lumânării luptă o vreme cu el, neputincioasă parcă, le lungi umbrele hidoșindu-le, apoi se stinse. Dulăul Magog, venit odată cu negura, se strecură în sufletele lor. Ioan scăpără într-o vreme amnarul și o tresărire de lumină se făcu între ei și întuneric. Lângă călugăr, dulăul Magog își lingea plictisit o labă.

În lumina aia ca untul, îngrețoșându-i, Iosif, Episcop de Argeș, râse, își turnă din carafa aburită și bău cu poftă. Cei doi, tăvăliți în praful de la picioarele Sfinției Sale, nu mai spuneau nimic. Mai într-o parte, dulăul Magog spuse:

— Proștii dracului!

— Iar a venit ăsta, bre! spuse Armeanul privindu-l pe Magog.

— Treaba lui! spuse Ioan. Dă-i ceva să bea!

Călugărașul îi turnă și Magog bău însetat.

— Ce-ați făcut cu *herbariul* ăla? întrebă Magog după ce bău.

Avea o privire stinsă și lingavă.

— Ăsta n-o fi diavolul? întrebă călugărașul.

— O fi! spuse Ioan într-o doară. Ce să facem, bre, l-am dat la Academia din Englitera și am devenit celebri.

— Mare tâmpenie! spuse Magog și iar bău, dar mai puțin însetat acum.

Băură și ceilalți. Magog își întinse coada spre masă și trase înspre el actul de-l scrisese Armeanul. Îl citi repede și râse. Scoase cu chiu, cu vai șapte funduclii dintr-o pungă ponosită și le puse pe masă. Aurul luci stins, mohorând lumina.

— Iau eu asta! spuse Magog și făcu actul nevăzut.

— Ia-l, bre, că nouă nu ne face trebuință! spuse Armeanul, dar mai pune ceva la funducliile alea.

— Bine! spuse Magog și îi dădu o agată filadelfă falsă.

Armeanul luă agata, o cercetă o vreme, apoi o puse într-un buzunar.

— Poate pot să păcălesc pe cineva cu ea, spuse.

Ioan ceru agata și o cercetă și el cu o privire indiferentă. Magog râse, luă piatra înapoi și, frecând-o de cracul pantalonului, făcu să apară pe ea chipul unei femei neasemuit de frumoase, care le făcea bezele. O priviră o vreme în tăcere, apoi imaginea păli și se stinse. Râseră încântați, numai călugărul nu râse. Îi părea din ce în ce mai rău de însoțirea cu cei doi. Pe urmă, Magog se făcu o pată de întuneric și călugărașul, prinzând curaj, începu să spună:

— Piei, spurcăciune, piei, spurcăciune, piei, spurcăciune! rostogolindu-și ochii ca un apucat.

Când totul se termină, pe călugăr îl apucă un sughiț isteric.

— Stai să te sperii, bre! spuse Armeanul Zadic și îl împunse de câteva ori cu săbiuța, dar sughițul nu conteni.

Nu-i mai dădu nici o atenție și îi spuse lui Ioan:

— Magog mi-a spus că a scris când era tânăr o lucrare numită *Continentia.*

Călugărașul tresări, fiindcă și el scria o asemenea lucrare, și sughițul i se opri brusc.

— Ai văzut, bre, se bucură Armeanul, că ți-a trecut?

Umbre mari se strecuraseră în cârciumă și miresmele serii îi învăluiră tainice. O răcoare plăcută le limpezi mințile, stricându-le cheful de vorbă.

Cerură vin proaspăt. Din gârliciul pivniței veni o mucezeală rece, înfiorându-i. Erau singuri în han și, o vreme, băură în tăcere. Profitând de neatenția lor, călugărul tânăr dădu să plece.

— Stai, bre, nu pleca, spuse Armeanul Zadic, că n-am terminat. Să-ți spun ce-a fost mai departe.

Şi apoi:

— Nu știi că n-ai unde să pleci? Peste tot e la fel!

O mohoreală trecu peste fața lui Ioan, geograf la școala de la Colția. Spuse într-o doară:

— N-ai unde, așa-i! și iar se gândi: poate la ceva frumos, la începătoșata țară a Engliterei.

Călugărul tânăr se așeză și Armeanul vorbi:

— Suntem niște actori nesăbuiți și veșnici. Așa a spus Alexandru când a poposit a doua oară în Persia. Se întorcea din India, cred, pe mare. Le dăduse deja daruri gymnosofiștilor, care îi încurcaseră mințile cu răspunsurile lor anapoda. Atunci a pus Calanos să se facă un rug, de s-a urcat pe el și a zâmbit celor adunați și a zis că are cancer la stomac și le-a dat prietenilor o șuviță din părul lui. Când totul s-a terminat, o noapte fierbinte s-a lăsat peste pământ, înghițindu-i.

Ioan Geograful râse anapoda și zise:

— Calanos a apăsat în fața lui Alexandru cu piciorul pe o bășică și băsica s-a spart, da' întâi n-a apăsat prea tare și băsica se tot aduna ba într-o parte, ba într-alta, lângă piciorul lui. Şi la urmă a zis că așa e și cu stăpânirea, care apasă cu piciorul pe băsică până când o sparge de tot.

Călugărul tânăr se foi speriat, fiindcă, din câte înțelegea el, ăștia doi vorbeau împotriva stăpânirii.

— Și Alexandru a zis că s-o lase dracu' de băsică și mai bine să se îmbete, spuse Ioan, și vorbele lui se așternură peste lume mohorând-o.

— Alexandru Machedon nu putea să spună așa ceva! spuse călugărul, dar nu prea convins. A zis că să-i dea daruri lui Calanos, asta a zis. Așa scrie peste tot.

— Da' ce-a spus după ce i-a dat daruri nu scrie, așa că poate a spus tocmai asta cu băutu', spuse

Armeanul. Toată lumea știe că Alexandru era cam bețiv.

Veni iar Magog, care spuse hodoronc-tronc:

— Era un bețiv înrăit!

Apoi se așeză pe un butoi gol.

— Urmează acum „soluțiunea membrului al doilea din prima chestiune”, spuse Armeanul Zadic, adică dacă era afemeiat.

Magog se băgă iar și spuse:

— „Și prea-nțeleapta Heloys/ din vina cui scopit râmas-a”.

Băură ultimele rămășițe de vin și aburii beției li se adunară de prin mădulare spre centru, îndesindu-se.

— Chestiunea nu poate fi lămurită așa, spuse Ioan. Se ridică de pe laviță și se așeză în patru labe în mijlocul camerei.

În urma lui se așeză Armeanul Zadic, apoi călugărașul. Magog făcu ce făcu și se băgă în față. Stătură o vreme astfel, parcă nehotărâți, apoi Magog dădu semnalul de pornire, fluturându-și coada ca un steag. Unul după altul porniră prin noapte spre Egipet.

Arta războiului

1

Se înlumina încet în sâmbăta aceea a sfinților Evsignie, Nona și Fabie, ca un tăiș știrb râcâind întunericul din jurul trupurilor noastre se arăta ziua și nevolnică. Clopotele bătură alene și o pielită de lumină ca o scufie se așternu peste oraș. Strigoii, care or fi fost, dănțuiră pentru ultima oară, răsuflară cu îndoială din lumina lăptoasă și se așternură la drum. Un înger nevăzut ochilor lumii făcu repede ordine în grămada lor împingându-i spre altă noapte și ei, jucăușii, se duseră nepăsători într-acolo.

Cei doi, Armeanul Zadic și Ioan, geograf la școala de la Colția, priviră în urma lor cum se duc, și ei rămânând.

— Stai, bre, nu pleca și tu! spuse Armeanul mai mult într-o doară către înger și Acela rămase și o vreme stătură la taifas despre una și despre alta și la urmă îngerul le citi scrisoarea lui Franciscus Craneveldius către Nicolae Olahus:

Preastrălucitule bărbat, de curând, după ce soția mea a fost la Louvain și s-a întors acasă, ca după un exil, s-a făcut, cum se întâmplă în timpul discuțiilor, mențiune despre Excelența Ta. Atunci ea a spus: „Vai, îmi amintesc că nu mi-am ținut cuvântul, nu m-am eliberat de obligația luată prin făgăduirea brânzeturilor anul trecut, când doream tare mult să cunosc unele condimente ale mâncărurilor cum se fac în Ungaria, de aceea m-am hotărât să mă eliberez cât mai repede de această obligație și să trimit un om să aducă preparate de Leyda. Nu am trimis bucate din cele vechi și învârtoșate, ci mai moluțe, deoarece, dacă ascultăm de indicațiile medicilor, brânza este atât mai prielnică sănătății, cu cât e mai apropiată de starea laptelui, iar cele învârtoșate sunt greu digerate de stomac”.

Și altele.

Şi o vreme vorbiră despre consistența alimentelor, cum sunt ele mai potrivite pentru trup.

— Dacă ingerăm alimente de consistență exagerată, se ivește boala, spuse Ioan, dovedindu-și astfel știința.

Armeanul spuse și el ceva despre purgație și despre scaunele biloase:

— Scaunele biloase, asta e dovedit, spuse el, arată o afecțiune la faringe. Şi nu de mult mi s-a întâmplat să văd o cântăreață care își pierduse vocea. I-am cercetat scaunele vreme de trei zile și absența bilei mi-a dovedit că afecțiunea nu e de la faringe, ci e de natură psihică.

Îngerul povesti și el întâmplarea unui orator care, treptat, își pierdea vocea, apoi trebui să plece regretând.

Cei doi rămaseră singuri la marginea acelei dimineți ce se ivea peste lume. Câțiva șobolani robotiră veseli pe la picioarele lor, unul mai prost chiar încercând să se cațere pe piciorul Armeanului, care îi dădu plictisit una peste bot, alungându-l. Şobolanul se duse la Ioan și acesta îl apucă de coadă și-l ridică spre geam. Lighioana își zbătu cât mai cu folos lăbuțele roșietice și chiță a milă.

— Lasă-l, bre! spuse Armeanul, că-mi umple sufletul de jale.

Dar Ioan nu-l lăsă, îl puse în firida ferestrei și o vreme se uită la el cum încremenise de frică.

— Ce-ar fi, bre, să-l mâncăm? spuse Armeanul cu o voce lihnită.

Scoase din buzunarele nădragilor o căpățână de usturoi și i-o arătă lui Ioan.

— Îl facem ostropel.

Ioan se gândi o vreme, apoi dădu din cap a încuviințare. Ideea îi mai înveseli puțin și, în febra ei, mai prinseră trei șobolani și îi gătuiră. Priviră fericiți la leșurile lor și Armeanul începu să spună o poezie:

— „Leșurile cu leșie/ Leșii cu leșinătură/ Le și dau o pupătură”.

Dar Ioan îl opri la timp, fiindcă o ureche mare se făcuse în zid, curioasă. Urinară în pâlnia acelei

urechi, apoi scuipară în ea și urechea se făcu iar înapoi un zid mucezit și umed.

— Trei ani în Anatolia am fost bucătar, spuse Zadic, și se așează turcește pe jos.

Ioan puse tacticos cele patru leșuri în fața lui și privi. Armeanul luă primul șobolan și, umflându-se în plămâni, îi suflă în cur până îl făcu de două ori ca la început, astupă gaura cu un deget și răsuflă ușurat. Scoase degetul brusc și trupul animalului fu aruncat afară din piele cu o bufnitură de pușcoci, care îl sperie pe Ioan.

— He, he, he! râse Armeanul Zadic, și repetă operația încă de trei ori.

Le sfâșie burta cu o unghie ce și-o ascuțise multă vreme pe zid și le scoase măruntaiele.

— Nu sunt prea grași! spuse Ioan ca să spună ceva, dar nu mai avea chef de nimic.

Armeanul se sculă, luă un blid de cositor aruncat într-un colț și puse cele patru bucăți de carne în el. Ioan începuse deja să curețe usturoiul și un miros plăcut le gâdilă nările și le schimbă gândurile triste de le-or fi avut.

Trebuiră să întrerupă o vreme, fiindcă veniră patru gealați cu priviri de oameni nedormiți și îi bătură până se plictisiră, îi lăsară leșinați într-un colț și plecară.

Primul se trezi Ioan. Nu-și aducea aminte unde este, așa că îl întrebă pe Armean. Vocea lui Ioan îl hotărî pe Armean să deschidă un ochi uriaș de-l avea în mijlocul frunții, ca un ciclop. Clipi nedumerit din ochiul acela și spuse:

— Nu știu, bre!

Încercă să-și pună ochii la loc o vreme, dar nu reuși. Dintr-o parte, Ioan spuse:

— „Cei ce au o boală potrivită cu constituția, temperamentul și vârsta lor, precum și cu anotimpul sunt mai puțin primejduiți”.

Dar asta nu-l liniști deloc pe Armean. Privea nedumerit lumea cu ochiul din mijlocul frunții și lumea se înfigea în ochiul lui netrebnică, speriindu-l.

Răsfirându-se printre pietrele zidului, se ivi un păsăroi în fața privirilor lor.

— Cine-i, bre, păsăroiul ăsta? întrebă Armeanul într-o doară.

Păsăroiul se așeză în fața lor turcește și îi privi cu milă.

— Sunt păsăroiul Ulise! spuse într-o vreme și-și adună aripile a călătorie.

2

Un cer vinețiu se făcu peste ei și începu să fulguiască arar și trist. Câini mari, lupești, îi lătrară peste câmpuri, înfrigurându-i.

Păsăroiul își întoarse capul în armura ruginită și spuse:

— Trebuie să fie un han pe aici!

Zdrăngăniră din fiarele pe care le purtau și se urniră mai într-o parte. O amiază anume se făcu și gerul se puse peste armurile lor ca o haină, întregindu-i. Zăpada arară le muia pașii și gândurile. Ioan spuse într-o vreme:

— Așa ningea și peste Englitera!

— Să nu mai vorbim despre asta! spuse păsăroiul și dorința de a ucide licări în ochii lui.

Se lăsară pradă acelei dorințe, depărtându-se de ninsoare.

Un han ca o cetățuie se ivi deodată în fața lor. Îl cercetară alene și parcă nedumeriți. Era din cărămidă roșie, un roșu stacojiu acum, din cauza gerului. Avea acareturile bine orânduite și părea pustiu. Un semnal ca de trompetă strică liniștea care o fi fost, dar după asta nu se întâmplă nimic. Porniră mai departe, aproape fericiți. Deodată, pe zidurile care înconjurau hanul începu să se miște ceva, apoi bubui ceva ca un pușcoci și un norișor de fum se ridică spre cer. Un plumb zdrăngăni în tinicheaua care acoperea pieptul lui Ioan.

— Ce-i, bre? tresări speriat Zadic auzind zgomotul.

— Ăștia din han trag în noi! spuse păsăroiul Ulise.

Mișcarea se înteți̦se, peste ferestrele ca niște ochi triști se așterneau obloane înnegrite de vreme, apoi porțile trase de o mână nevăzută și lenevoasă se închiseră. Sâneața bubui iar, aidoma, spărgând liniștea, din nou un norișor de fum înveselind privirea și o bucată de plumb fierbinte sfârâi într-o băltoacă la picioarele Armeanului.

Priviră o vreme bucata aia de plumb și Armeanul spuse la sfârșit:

— Era să fiu nimerit!

Păsăroiul Ulise clămpăni din cioc și spuse:

— Trebuie să ne pregătim de luptă!

— Vom lupta! spuse Armeanul și-și scoase pușcociul de-l avea în spinare, apoi crăcanul și îl înfipse în noroi.

Ioan desfășură un steag zdrențuit și-l puse alături de crăcan. O vreme stătură ca proștii și-l admirară cum fâlfâie alene. Ăia din han traseră încă o dată, o salvă acum, și plumbii le șuierară pe aproape, stârnindu-le pofta de luptă.

— Habar n-au să tragă! spuse Armeanul. Voi trage și eu!

Cotrobăi o vreme prin tolbă până găsi pulberea și un plumb uriaș, spăimântător. Ioan se apucă și calculă viteza vântului și distanțele, pe urmă i le spuse Armeanului. Plictisit, păsăroiul se așezase în noroi și îi privea. Armeanul băgă pulbere câtă trebuia, apoi puse pușcociul uriaș în crăcan și spuse către Ioan, care cerceta hanul cu o lunetă:

— Ei, vezi ceva?

— Vor trage! spuse Ioan.

Ăia din han traseră și un plumb nimeri în plosca păsăroiului, din care începu să curgă un șuvoi firav de vin. Păsăroiul puse o gheară pe gaură și șuvoiul încetă. Dinspre han se auziră urale.

— Ia dă-mi, bre, și mie luneta să văd și eu! spuse Armeanul.

Luă luneta și privi o vreme, căutând o țintă mai acătării.

— O să trag în cocoșul de pe casă! spuse după o vreme, plictisit parcă.

— L-ai văzut pe bărbos? întrebă Ioan.

— Nu merită ditamai plumbul! spuse Armeanul.

Se atârnă de pușcoci și începu să ocheaască într-un fel savant și greoi. Păsăroiul fâlfâi din aripi a plictiseală.

— Stai, bre, locului, spuse Armeanul, că nu pot ochi!

Se foi în jurul pușcociului o vreme și, când nimeni nu se mai aștepta, se auzi o bubuitură năprasnică. Armeanul zbură prin aer și căzu în noroi cât era de lung. Pușcociul căzu lângă el, noroindu-se.

— Lovit! spuse Ioan calm privind prin lunetă. N-a mai rămas nimic din nenorocitul ăla de cocoș de tablă.

Armeanul Zadic se sculă greoi, ceru luneta și privi o vreme. Păsăroiul Ulise, care vedea fără lunetă, spuse:

— Bărbosul ăla a leșinat de frică. Acum îi dau cu oțet pe la tâmple.

— Văd! spuse Armeanul fericit, praf îi facem! Mai tragem o dată și pe urmă se predau. Acum o să trag la nimereală.

— Nu! spuse păsăroiul Ulise.

— Bine! spuse Armeanul. O să trag în broasca de la poartă.

Își luă pușcociul, îl curăță de noroi și-l puse pe Ioan să calculeze toate de trebuință.

— După ce tragi, năvălim repede și-i ocupăm, spuse Ioan și se apucă de calcul.

— Bărbosul ăla și-a revenit! spuse păsăroiul. Şi dă din mâini ca un nebun.

— O să-i pârlesc barba, spuse Armeanul, când vom năvăli peste ei.

Se noroise rău și glodul începuse să se usuce pe el într-o culoare albicioasă, urâtă. Ăia din han traseră o nouă salvă și norișori de fum se încolăciră spre cer. Plumbii zburară pe lângă ei ca niște muște adevărate, enervându-i.

Ioan îi spuse cifrele Armeanului și acesta se pregăti de tras. Trase și totul se repetă: Armeanul zbură prin aer și căzu în noroi și pușcociul căzu alături de el. Păsăroiul zbieră „Ura!” și porni la atac.

Ioan nu strigă nimic, își scoase sabia uriașă de o avea la brâu, privi la Armean și spuse:

— Hai!

Armeanul își scoase săbiuța, îi luci tăișul în frig și spuse:

— Hai!

Porniră unul lângă altul spre han. Păsăroiul Ulise era undeva în fața lor și urla ca un apucat. În poarta hanului se căscase o gaură mare, plină de întuneric. Aerul rece le vâjâia în urechi, stârnindu-le pofta de luptă.

3

Precum ordin ai dat, așa am făcut. Fiind toamnă și vreme de călătorie, nu am pregetat în căutarea celor trei. Acum o lună am străbătut drumul Târgoviștelui și m-am odihnit în fiecare han din drum și ochiul și urechea mea au stat deschise și atente, ba chiar unii zicând din aceasta: „Uite un spion”. Mie nu mi-a păsat de ei, numai pe unul a trebuit să-l denunț din cauza limbii lungi ce și-a dovedit-o, zicând mereu: „Uite un spion, uite un spion, uite un spion!” și atrăgând atenția celor care or fi fost pe-acolo asupra mea. Era în luna noiemvrie, cum am mai spus, și, tot umblând, am văzut și am auzit că dușmanii domniei sunt prea destui, așa că trasul în țeapă, belitul de piele, smulgerea limbii, tăierea mâinii, scoaterea ochilor, bătutu-n cuie, precum și altele ce ne feresc de dușmani, cum ar fi închiderea la Plumbuita, confiscarea averii, expulzațiunea, aruncarea din Turnul Colția, înecarea în râul Bucureștoaia, ar trebui și ele împătrite pentru a face cât de cât față puhoiului de răuvoitori. Eu am numărat și am însemnat pe toți aceia ce ți s-au arătat împotrivă și socot că sunt cam la zece mii numai în hanurile din drumul pe care l-am străbătut.

Negăsindu-i nicăieri pe cei trei, am luat-o apoi spre Craiova, profitând de ultima vreme bună a anului ca să-i caut și, găsindu-i, să-ți pot arăta capetele lor în traistă atunci când voi descăleca în fața Ta și Tu să te

bucuri și să-mi dai plata de cuviință, cum ne-am înțeles după ce am venit din Turcia.

Am colindat din han în han, ba chiar un boier scăpătat de pe lângă Craiova m-a invitat în casa lui, crezând că sunt un agent revoluționesc, ca să-mi spună că el e gata să se răscoale împotriva domniei, numai că nu știe cu cine să se însoțească. După ce i-am băut vinul coclit, i-am spus că e un prost și l-am trecut pe lista cea neagră, și anume la aceia ce trebuie aruncați din Turn. Şi niciunde pe unde am umblat nu am dat de urma celor trei, oricât am întrebat și plătit. Am aflat însă alți dușmani, nespuși, ai domniei, după socotelile mele, cam la cincisprezece mii, fără să socotim Craiova, unde n-am intrat încă.

Îți scriu acestea pentru ca să știi. Negăsindu-i iar pe cei trei, m-am dus la un han unde hangiul e om de-al nostru și am ajuns aici cam la sfârșitul lui noiemvrie, când a dat prima lapoviță, și s-a arătat oarecum a iarnă. Unii chiar zic că nu mai e iarnă cum a fost mereu, din cauza nebuniei Tale, care ai întors toate cu fundu-n sus. Vorbele astea le zic și le cred aproape toți, așa că nu i-am mai trecut pe listă. Dacă spânzuri pe orișicine la întâmplare, poți fi sigur că ai spânzurat un dușman.

Fiind vreme rea, după cum am mai spus, m-am oploșit în han pentru Sfintele Sărbători ce se întrevăd pe aproape și, nepierzând timpul, am trecut pe curat listele ce le-am făcut, cotrobăind țara, ba chiar hangiul mi-a dictat și el vreo cincizeci de nume noi, din cele mai periculoase și spunându-mi că în Craiova dușmanii sunt nenumărați. Eu cred însă că nu sunt mai mulți de zece mii. Urmează lista cu cei ce au zis că.

4

Fumul iute al pulberii se risipi încet, lăsând să se vadă câte puțin din lumea nefiresc poposită de iarnă. Căsoaia roșiatică a hanului se ivi netrebnică privirii lor războinice. De pe ziduri cineva hohoti alene înspre ei și triști păși spre luptă. Scârțâind, se deschise o poartă dintr-o parte și unul cu o cheie uriașă în mână

începu să le strige tot felul de batjocuri și să le imite mersul țanțoș și nebiruit. Apoi, deschise cât putu poarta și unul câte unul ieșiră câini îmbăloșați de furie, ca niște viței tâmpi, lătrară scurt către cerul ca o piele de tobă spartă, apoi haita porni spre ei.

— Sunt câini din cei numiți moloși! spuse Armeanul calm.

— Știu! spuse Ioan și se opri.

Păsăroiul Ulise era undeva mai în față și fugea încă înspre han, în armura lui greoaie și zdrăngănitoare.

— Ăștia sunt cei mai răi! Se obțin din încrucișarea unui lup cu o stimfalidă! spuse Armeanul.

Prinse să fulguiască arar, încremenind peisajul.

— Lullius i-a clasificat primul, în 1480, după mărimea colților. De atunci nu s-a mai ocupat nimeni de ei, spuse Ioan.

Strigă apoi la păsăroiul Ulise și acesta se opri ca un mecanism greoi și, după ce se opri, întoarse capul.

— Ce-i? spuse, dar nu mai așteptă răspunsul.

Un molos uriaș zbura prin aer spre beregata lui Ioan, clămpăni din fălci a dorință.

— Sări! spuse Armeanul.

Și Ioan sări cât putu de sus, se desprinse de-o palmă de pământ și botul fiarei se izbi de pieptarul de oțel, se auzi un schelălăit și animalul se prăbuși la picioarele învingătorului.

— Stimfalidele s-au îndrăgostit în Antichitate de lupi, spuse Ioan, de-abia mai târziu s-au lăsat fecundate de ei, cam pe la anul 1000, apoi oțelul sabiei străfulgeră prin aer și primul molos încremeni pentru totdeauna.

O stimfalidă firavă se ivi din trupul lui, le râse subțire în nas, apoi zbură veselă în altă parte.

— Asta nu era o stimfalidă? întrebă păsăroiul, care venise acum lângă ei.

— Ba da! spuse Ioan și privi spre haita care se oprise strategic mai într-o parte.

— Mă duc să vorbesc cu ea! spuse păsăroiul Ulise și, dintr-un salt, ieși din armură, apoi își luă zborul greoi.

— Al dracului păsăroi! spuse admirativ Armeanul Zadic.

Câinii moloși își ridicară boturile spre cer și începură să urle a jale în urma păsăroiului. O clipă, totul rămase așa, apoi lupta începu cu mai multă furie. Armeanul omorî și el un molos cu săbiuța lui scurtă, i-o strecură între coaste cu dibăcie, și când îi atinse inima, molosul spuse:

— Mă predau!

Se răsuci de două ori în jurul botului și căzu răpus. Stimfalida din el nu vru să iasă oricât o îndemnă Armeanul cu lovituri de picior, ba chiar și cu vorbe. Alți doi moloși îl atacară pe la spate, înfigându-și colții în apărătoarea de oțel a piciorului și trebui să se întoarcă. Văzându-l că se întoarce, moloșii fugiră lași. Reuși să cotonogească pe unul dintre ei, care ieși din luptă în trei picioare. Celălalt se întoarse după o fugă pripită, îl privi pe Armean în ochi și își rânji colții. Estimp, Ioan omorâse și el un molos și se lupta cu alți doi care îl încolțiseră rău. Armeanul aruncă o privire spre molosul din fața lui, care zâmbi nemernic, apoi se uită la Ioan cu coada ochiului, văzu cât de rău o duce și, dintr-o săritură, fu lângă acesta, își lungi cât putu brațul înarmat cu săbiuța și-l plesni pe molosul mai apropiat al lui Ioan, retezându-i coada. Molosul pe care îl părăsise rânji iar și se avântă în luptă zbierând:

— Care pe care!

Se izbi ca un bolovan de Armean răsturnându-l, apoi, forfecându-și fălcile, îi căută gâtul. Armeanul se rostogoli prin mocirlă, căutând să-l strivească pe molos cu greutatea trupului și curând își dădu seama că nu a reușit, molosul era iar peste el, cu fălcile căscate larg înspre gâtul firav ce se ivea din haina de oțel. Armeanul privi în sus, spre cerul ca o lentilă de Amsterdam fumurie, din care ningea alene și trist. Ioan era și el prăbușit acum și doi moloși încercau să-i smulgă haina de oțel care îl apăra.

Din han se auziră urale și un steag se ridică peste ziduri, îmbărbătându-i pe moloși.

Fălcile se căscară și mai tare, leneș parcă, clămpăniră o dată în gol, prevestind, apoi se căscară

iar. Ioan se răsuci brusc și, cu o opinteală, își înfipse un pinten în ochiul holbat al unui molos, care fugi schelălăind, își scoase pistoalele furios și al doilea molos se izbi de un plumb ca nuca, răscolindu-i măruntaiele, apoi molosul se prăbuși învins.

Armeanul privi fălcile alea, își făcu o cruce cu limba și repede își vârî pumnul înzăuat în gura molosului, încercând să oprească moartea o clipă. Tot atunci trase și Ioan din al doilea pistol și molosul se prăbuși în el însuși, ca într-un gol primitor și veșnic.

Armeanul se sculă greoi, cu mâna prinsă între fălcile încleștate, mânui săbiuța și curând, în loc de mână, avea un cap uriaș de molos, care se uita la el cu privire apoasă. Ceilalți moloși, văzând acestea, schelălăiră învinși și se dădură robi pe viață celor doi. Uralele încetară pe ziduri și steagul fu coborât pentru o vreme. De undeva din aer se auzi un zgomot ca atunci când pui un cearceaf ud în vânt.

5

Lista cu cei ce au zis că:

Radu Gaba – a zis că nu e bine.

Gheorghe Juruc – a zis că Trăiască Revoluțiunea.

Ioniță Sufletrece – a zis că cu turcii era mai bine.

Serafim Mutu – a zis de legea pruncilor.

Ghiță Pănescu – a zis că nu e sare.

Sotir Ţăranu – a zis că Domnul e hoț.

Nae Ionescu – a zis că e mai bine în Englitera.

Manu Gheorghe – a zis că are galbeni cinci.

Ioan Alexandrescu – a zis că visează urât.

Ioan Dedu – a zis că nu mai dă birul.

Vasile Lungu – a zis că i s-a urât cu răul.

Vasile Guțoi – a zis că gata.

Vasile Pahonțu – a zis că fire-ați ai dracului.

Vasile Lepădatu – a zis că nu e Dumnezeu.

Vasile Prună – a zis că îşi taie vaca.

Vasile Cocoș – a zis că nu face copii.

Vasile Tobearcă – a zis că n-are izmene, d-aia.

Vasile Blidaru – a zis că mai bine țigan.
Vasile Bonjescu – a zis că pleacă în Franța.
Vasile Şonțu – a zis că n-are o pușcă și iarbă.
Gheorghe Zgârceanu – a zis că să nu te pui cu grecii.
Gheorghe Epitis – a zis că bine.
Gheorghe Zatu – a zis că mai bine tace.
Gheorghe Hera – a zis că pleacă în pădure.
Gheorghe Caragic – a zis că se poate și mai rău.
Gheorghe Vizulea – a zis că îl umflă râsul.
Gheorghe Zăbavă – a zis că e ciumă tot la doi ani.
Gheorghe Totoroază – a zis că nu vine o ciumă.
Hadrian Hartic – a zis că face ceva pe domnie.
Hadrian Viziru – a zis că pute.

Asta este, după cum am spus, lista. Mai sunt și altele, dar nu le-am lucrat încă din diverse întocmiri ce mi le-ai cerut pentru ordonare și firească alcătuire. Acum, vremea este din nou rea și încă de ieri m-am apucat de lista cu cei ce au făcut rău orânduirii, nefăcând nimic. E o listă lungă și greu de muncit la ea, noroc că vremea se arată potrivită tocmai acestei lucrări, fiind iarnă aproape în luna noiemvrie, și, după cum se știe, luna noiemvrie e cea mai potrivită pentru lucrul cu pana și cu gândurile minții. Hangiul încearcă să mă ajute și el cum poate mai bine, dându-și cu părerea, dar e greu de cap și cam lenevos, așa că mai rău mă încurcă, este totuși un om de-al nostru și plin de zel, iar ăștia sunt prea puțini. Altfel, e cinstit și un bun denunțător.

Scriind și lucrând la toate acestea, s-a făcut ora patru din azi și cam pe la ora asta a venit hangiul și mi-a spus să las lucrul care mă frământă și să mă uit pe fereastră, că vin dușmani nepregătiți pentru han și puzderie. M-am ridicat de la masă și, calm, m-am uitat pe fereastră. Afară ningea alene peste lume și o lumină cenușie și nevrednică se izbi privirii mele. Am privit îndemnat întruna de hangiu și nu am văzut altceva decât ninsoarea aceea umplând fereastra și destrămându-se în privirea mea. Calm, i-am cerut hangiului luneta ce mi-am cumpărat-o pentru

cercetarea lumii mai îndeaproape și care îmi face atâta trebuință. Nimic nu părea deosebit de altădată, când, obosit de atâta lucru, mă duceam la fereastră și-mi odihneam ochii obosiți de scrisul pe hârtie. Am luat luneta și, lungind-o după trebuință, am privit. Luneta, după cum știi și Tu, e alcătuită în așa fel încât privind de departe să vezi ca și cum ai fi acolo. În timp ce îmi potriveam luneta, hangiul se tot agita și spunea că e prăpăd și alte grozăvii, ba chiar, într-o vreme, fugi undeva și se întoarse cu o sabie turcească și, agitând-o încolo și încoace, nu mă lăsa deloc să privesc. I-am spus să stea liniștit și să-mi dea mie comanda, dacă într-adevăr se arată a primejdie. A spus că mi-o dă și s-a liniștit oarecum, putând și eu să mă uit. Nu mă încerca nici o teamă privind, ba chiar bucuria ce ți-o dă aproapele începu să-mi cuprindă sufletul ca și altădată. Şi tot cercetând, i-am zărit lângă o pădurice fără trebuință în hotarul hanului. Erau cam la o sută și bine înarmați, având chiar și un tun, pe care se pregăteau să-l folosească împotriva noastră. Ştiind eu prea bine ce e un tun, am simțit o tulburare războinică cuprinzându-mi sufletul. Şi iar cercetându-i, am văzut fitilul aprins și gaura aia mare și neagră înghițindu-mi privirea. Şi din ea s-a făcut o strălucire nespusă și o ghiulea cât capul unui copil porni spre noi vâjâind.

A căzut undeva peste olanele acoperișului și, spărgându-le, s-a prăbușit în pod și din pod a căzut fierbinte și aducătoare de moarte în odaia noastră. S-a rostogolit o vreme din avântul inițial prin cameră răsturnând lucrurile, apoi s-a oprit la picioarele mele fumegând. Hangiul a leșinat din această întâmplare și o vreme a trebuit să încerc să-l trezesc și chiar am reușit.

Temător, s-a apropiat de ghiulea și, cercetând-o o vreme, a zis:

— E ceva aici, nu știu ce!

Am lăsat deoparte luneta și m-am apropiat. Într-o gaură a ghiulelei se vedea, fumegând încă, un petec de hârtie. L-am luat de acolo și, desfăcându-l, am putut citi cu ușurință aceste cuvinte: „Predați-vă, lașilor!”.

6

Începu să se întunece repede peste ei și dinspre han vântul le aduse în nări miros îmbietor de mâncăruri, ba chiar o vreme Armeanul crezu că a auzit pocnetul unei sticle pline, desfăcută cu îndemânare, precum și gâlgâitul pe care îl face când o deșerți într-un gâtlej însetat.

— Ţi s-a părut! spuse după un timp Ioan și privi mohorât în jurul lui.

— Se poate! spuse Armeanul și salivă zgomotos cu gândul la cheful pe care îl fac ăia din han.

Păsăroiul Ulise, mai într-o parte, cerceta stimfalida pe care o avea prizonieră într-un borcan cu pereți subțiri și legat la gură cu o cârpă.

— Mai las-o dracului de stimfalidă, bre! spuse Armeanul, că a dat noaptea peste noi.

Stimfalida spuse și ea cu voce subțiată de pereții borcanului că da, s-o lase în pace, apoi scuipă înspre păsăroi.

Păsăroiul râse și o clătină de câteva ori, lovind-o cu capul de pereți și năucind-o. Se întoarse spre cei doi și spuse:

— Trebuie să ne facem o tabără!

Începură fără chef să-și sape un bordei și, după o vreme, plictisiți, se așezară pe mormanul de pământ pe care îl făcuseră și Ioan își scoase plosca și le dădu să bea din ea să mai prindă chef. Dinspre han se auzeau zgomote de petrecere, ba chiar și un hohot de râs care îi umplu de fiere. Câinii-moloși-sclavi-pe-viață ridicară capetele și începură să urle a jale. Armeanul se sculă și le dădu o căpățână de zahăr nerafinat pe care o avea prin buzunare, s-o rontăie și să tacă. Câinii mulțumiră pentru dar și se apucară să lingă fericiți zahărul. Stimfalida din borcan vru și ea zahăr și Armeanul îi dădu o bucățică.

Stăteau zgribuliți și o noapte urâtă se făcu peste ei, înghițindu-i, strivindu-le privirea prea depărtată de lucrurile familiare și triste. Stimfalida începu să-și facă rugăciunea, apoi se culcă fericită într-o parte a

borcanului, nu înainte de a spune de câteva ori ca o proastă:

— Unii în borcan, alții în frig; unii în borcan, alții în frig; unii în borcan, alții în frig!

— Ce facem, bre? spuse Armeanul privind melancolic la stimfalidă.

Şi apoi către păsăroi:

— Cum o cheamă, bre, pe stimfalida asta pe care o ții în borcan?

— Mi-a spus, da' am uitat! spuse păsăroiul. Cred că Diana.

Auzindu-se strigată, stimfalida deschise un ochi alene, albind în întuneric ca un licurici, și spuse către păsăroi:

— Ce vrei?

— Nimic! spuse Armeanul, voiam să știu cum te cheamă.

Stimfalida mai deschise un ochi, pereche la primul, apoi într-o doară se făcu toată numai un ochi, ca un felinar în noapte, luminându-le fețele obosite și murdare și țepoase și liniștite.

Pe urmă se făcu o gură care spuse:

— Acum știi, și dacă știi, la ce-ți folosește asta?

— Ce populație are Englitera? întrebă mohorât Ioan, care stătea pe movila de pământ și simțea cum se afundă în pământul ăla afânat și umed.

— Douăzeci și două de milioane trei sute patruzeci de mii șaptesprezece! răspunse prompt stimfalida și răspunsul îl mohorî și mai tare pe Ioan.

— De unde știe, bre, stimfalida asta nenorocită chestia cu populația și numărătoarea din Englitera? întrebă Armeanul și se așează și el între Ioan și păsăroi, se afundă în pământ ca într-un jilț cu perne moi și anume pregătite pentru șezut.

Păsăroiul Ulise râse și râsul lui fu ca un croncănit trist, adâncindu-se în noapte. Ioan deschise gura și spuse:

— Stimfalidele au fost bune geografe de la început! Când le-a făcut cine le-a făcut, a zis ca ele să fie geografe și așa a fost.

— Noi am fost întotdeauna pasionate de călătorii, spuse stimfalida, numai că acum mă ține

păsăroiul ăsta în borcan.

— Stai acolo și taci, spuse păsăroiul, că avem destule pe cap!

Și când spuse *destule* își aduseră aminte de cum și ce și un nou avânt războinic se trezi în mădularele lor înghețate.

Armeanul se sculă și spuse:

— O să trag cu pușcociul!

Îi apucă o febră inutilă, ba chiar Ioan își scoase luneta și cercetă o vreme întunericul, în timp ce Armeanul se agita fără rost, spunând mereu:

— O să trag iar cu pușcociul, o să trag iar cu pușcociul, și iar și iar, și păsăroiul Ulise își agita aripile scurte într-un fâlfâit zadarnic, vrând parcă să-și ia zborul și rotindu-se pe loc.

Într-o vreme, spuse:

— Mi-a venit o idee!

Din borcanul ei, stimfalida îl maimuțări cu o voce subțire.

— Taci, bre, spuse Armeanul, să vedem!

— Da' de ce să tac? spuse stimfalida. După ce că m-ați pus în borcan, vreți să și tac. Sunt om de știință, după cum ați aflat, și spun ce vreau.

— Spune! spuse Ioan plictisit de atâta vorbărie.

— Un moment! spuse stimfalida, și se prefăcu într-un minunat tricorn napoleonian. Franța! spuse apoi, atâția locuitori, atâta sparanghel, atâta vin.

— Asta-i provocare! spuse păsăroiul Ulise și sângele lui grecesc începu să-i fiarbă în vine.

Ioan se sculă, se duse la borcan și-l scutură până când stimfalida se făcu iar cu înfățișarea ei obișnuită.

— Propun să votăm! spuse stimfalida și se făcu o mână care se ridică în semn că da.

— Las-o, bre, în plata ei! spuse Armeanul. Să vedem ideea!

7

Ghiuleaua aceea făcuse o gaură mare în tavan și am cercetat gaura aceea încercând să-i găsesc un rost în mintea mea și, negăsindu-l, am trecut la mesaj.

Cuvintele alea: „Predați-vă, lașilor!” erau mereu acolo și parcă erau puse anume pentru a tulbura buna judecată a orișicui și o vreme așa s-a întâmplat și cu mine, nemaivăzând limpede de furie și îngâmfare. M-am învârtit fără rost prin cameră, ba chiar am lovit cu piciorul ghiuleaua, rostogolind-o din locul unde se oprise și sub ea era o arsură cam ca aia pe care o lasă un fier de călcat uitat de un croitor puturos pe cracul unor nădragi. Hangiul a privit arsura și a început să se vaiete de pagubă ca un nătărău și stricându-mi gândurile de le aveam la ce trebuia să fac. L-am certat și, tot vorbind, calmul necesar oricărui început a pus stăpânire pe mintea, sufletul și trupul meu. Fiindcă, așa cum spune Porcesius, trei sunt alcătuirile omului, mintea, sufletul și trupul, așa cum trei sunt și ale lui Dumnezeu. Şi, după cum am mai spus, mintea mi s-a limpezit, sufletul mi s-a liniștit, trupul mi s-a întărit. Şi fiind astfel perfect și fără adaos străin și stricător, mintea mea a purces la gândirea Artei Războiului. Din nou, cu luneta, i-am cercetat pe cei aproape o sută de veniți să ne tulbure, ba chiar i-am și numărat, gândisem bine când am spus o sută. Unul mai țanțoș zbiera ceva și din gură îi ieșeau aburi după lungimea sau scurtimea cuvintelor și, cercetând aburii aceia, am aflat că le spunea tunarilor să tragă în cocoșul de pe casă. Când totul a fost gata, au tras și, după cum se agitau după ce au tras, am știut că-și nimeriseră ținta ce și-o propuseseră, așa că am rămas fără cocoș. Şi din nou am privit, dar, din cauza ninsorii care începuse iar, nu am putut vedea cine știe ce. M-am întors către hangiu și i-am dat ordin să ferece porțile și să tragă obloanele grele peste ferestre, apoi, nepăsându-mi de primejdie, i-am cercetat pe atacatori. Se așezaseră în ordine de bătaie acum, în mijlocul ninsorii, și nu mi-a fost greu să recunosc în ordinea aceea celebra falangă macedoneană. Nu mai lipsea mult și aveam să fim atacați. Mi-am adunat armele, două pistoale turcești, o pușcă cu rotiță care bătea cam la cinci sute de pași, o sabie dreaptă englezească pe care am lucit-o prin cameră făcând fandări și eschive pentru a-mi dezmorți mâna și a-mi trezi pofta de luptă și, în sfârșit, un jungher. Mi-am

încărcat pușca, mi-am pus pistoalele la brâu, sabia o aveam la subsuoară, iar jungherul, care lucea strâmb în întunericul odăii, l-am luat în dinți. Mulțumit de mine, am ieșit. Mult timp am mers anapoda, fiind întuneric și eu neștiind locurile. Ba într-o vreme am nimerit într-o cămară unde mirosea îmbietor. Am pus tot ce aveam în mâini pe jos și am scăpărat amnarul. Câteva jamboane aromitoare se legănau spânzurate deasupra capului meu și printre ele se împletea un șir nesfârșit de cârnați. Într-un colț atârnau doi fazani spânzurați de limbă și penajul lor stins îți bucura ochii. Pe rafturi bine clădite, în culcușuri moi, erau orânduite mere mari, roșietice, parfumate, zemoase și alături, țuguiate, mai mirositoare și altfel, gălbui-cerate, perele. Ciorchini mari de struguri erau agățați pe o frânghie, brumării, ca niște sâni prea plini, atârnând greu și trist din alt anotimp în iarna noastră. Şunci ca niște cărămizi prelinse din formele lor îți aminteau de timpuri mai bune, în vreun burg șvăbesc cu femei grase și palide și pistruiate și vesele, cu șorțurile ca niște pete răcoroase, mereu unduitoare. Şi iar și iar, scăpărând amnarul, am descoperit o lumânare de ceară albă uitată într-un sfeșnic. Şi aprinzând-o, am cercetat locul. Lumânarea ardea alb-palid și un picur fierbinte mi-a căzut pe mână, trezindu-mă. Brusc, toată vraja acelei cămări se strepezi și mirosul pulberii înlocui celelalte mirosuri și culoarea sângelui, acel roșu lipicios care întărește taina luptei între bărbați, înlocui celelalte culori care or fi fost. Armele mele erau răsfirate pe jos. Le-am ridicat și un nou suflu războinic s-a strecurat în privirea și în carnea mea. Am ieșit și, înainte să ies, am suflat în flacăra albă și mândră și haină a lumânării.

8

Într-un timp, Ioan aprinse un felinar de-l cărase după el toată vremea aproape de pomană și în noapte se făcu o gaură ca un clopot și ei intrară în gaura aia albă și rece ca într-o întâmplare dorită și preafericiți și preaînalți și veșnici.

— Spune! zise trupul lui Ioan decapitat de întuneric.

Păsăroiul își coborî pliscul în lumină și spuse:

— Suntem neînvinși!

— Așa-i! spuse Armeanul Zadic.

— Şi nu avem în noi încă puterea să murim! spuse iar pliscul acela.

Ioan se trase din lumină și lumina șiroi pe el, strălucindu-l. Era ca un rege scurgându-se de pe el lumina, băltind la picioarele lui, un fel de Henric nepăsător și iluminat.

— Suntem trişti, spuse, de mersul acestui război pe care nu l-am dorit!

Se lăsară gândului acestuia o vreme, așa cum te lași în voia unei fericiri întâmplate și, când se sfârși, veni un porumbel dintre aceia care se folosesc în război pentru a trimite mesaje urgente și se așeză în mijlocul luminii.

— Am un mesaj pentru voi! spuse Evripil porumbelul și își umflă gușa și se învârti roată țanțoș.

„Unde domnea Evripil, din ostroavele zise Calidne”, se gândi Ioan. „Ei cu treizeci de corăbii veniră să lupte la Troia”, se gândi.

Poveștile Geografului

Zilele au fost lungi atunci, despuiate de întuneric parcă pentru totdeauna, prăfoase și triste. De undeva, El, cu o privire nesfârșită, înconjurat de îngeri, ne încetinea mersul, odihnindu-ne. Saliva ni se făcu spre sfârșit ca o vată scămoasă și cuvintele ne pieriră. Ne-am așezat în mers ca într-o tăcere șerpoasă și soarele căzut într-o rână însângeră câmpia. Demni vrurăm, cărându-ne armele, să fim.

Ca o mașină de război neistovită, Armeanul își rostogoli pașii către apa verzuie, balta aceea puturoasă, în aerul prăfos, Ioan, ca un spectru, îl urmă îndeaproape. Lumina se strecura printre ei firavă, depărtându-i.

— Vom poposi aici, bre, să ne facem rugăciunile, spuse Armeanul.

— Eu o să spun alfabetul! spuse Ioan privind apatic, căci, după cum poți afla din literatura mistică, alfabetul cuprinde toate rugăciunile, ba chiar și comunicarea cu îngerii.

— Da, bre, spuse Armeanul scoțându-și armura prăfuită, și Philander von Sittewald tot așa făcea, iar un șvab sau un batav, nu mai țin minte acum, spuse privind la mormanul de fiare ce le dezbrăcase, Nicolaus Grudius, cel care își încheia scrisorile cu plăcuta formulă: „Cu bine, măreţule senior, și în scurtă vreme așteaptă un răspuns favorabil”, a spus că e bine ca omul să nu se lase mâhnit de necunoaștere.

Şi, spunând acestea, Armeanul se arătă gol privirii lui Ioan, și Ioan, mohorâtul geograf, la fel. Două mormane uriașe de fler erau la picioarele lor, învinse de trupurile albe și jigărite.

— Galen! spuse Ioan, recomandă o baie cu pucioasă după înfrângerea în război.

— Şi nu numai atât! spuse un anticar mărunțel ivit de undeva în haine de jidov.

Avea o legătură cu cărți la subsuoară, pe care o desfășură în fața lor.

— Cumpărați, domnilor! spuse și se retrase un pas.

Zece cărți se răsfirară pe jos în ordinea următoare: *Catalogus plantarum sicularum, Mundus Subterraneus* a lui Kircher, Descartes: *Les Passions de l'âme, d'Indagine: Chiromance et Physiognomie* apărută la Rouen, o scriere fără titlu a lui Pseudo-Aristotel, Encelius: *De re Metallica, Hieroglyphica,* falsa traducere din egipteană, Pellegrini: *Del concetto poetico,* jerpelită rău, Olahus: *Processus Universalis,* precum și Comenius, cu scrierea numită *Pampaedia.*

— Aceste cărți, spuse Ioan privindu-le, îmi amintesc de vremurile mai bune când le citeam.

— Cumpărați, domnilor, spuse din nou anticarul Herțog, și vremurile cele nerăzboinice iarăși și iarăși Domniile Voastre le veți avea.

Soarele străluci strâmb și roșu și trist, ca un glob de mărgean înspre marginea privirii lor, îi tulbură nespus.

— Așa o fi și globul Antiterei, spuse Ioan uitându-se la soarele acela, mâhnindu-l lumina de voal purpuriu, hlamidă mototolită în privirea lui.

Ca doi împărați se arătară atunci și triști și despuiați și neîmpăcați. Gravi, se îndreptară către apă, păși în păienjenișul ei verzui.

— E caldă ca o ciorbă, bre, spuse Armeanul păși și simți cum i se afundă piciorul în mâl ca într-un puf, plăcându-i gâdilătura aceea anume și gâdilătura apei peste trupul istovit.

Şi curând nu li se mai văzură decât capetele, parcă așezate pe o tipsie de porfir, într-o așteptare mută și veșnică.

Anticarul Herțog veni la marginea apei și le citi din cartea numită *Pampaedia,* și anume din capitolul „Pandidascalia", acolo unde se spune: „Dar ce este de fapt un pandidascalus? Este un cunoscător al Pampaediei". Şi mai departe: „Pentru ca pandidascalul să fie într-adevăr ceea ce trebuie să fie, să-și stabilească un întreit scop al didacticii sale: universalitatea, simplicitatea, spontaneitatea".

Citindu-le cu plăcere și cu intonație, bucurându-i nespus, fiindcă amândoi gândeau în felul acela atunci.

Apoi vorbiră despre scăldătoarea Betesda, cea de lângă Poarta Oilor, din Ierusalim, unde un înger tulbura apa câteodată și tulburarea aia producea vindecarea celor care se grăbeau să intre în apă. Şi despre pătimașul de treizeci și opt de ani vindecat de Iisus.

Şi pe urmă Ioan își aminti de o întâmplare ce o trăise și începu să povestească:

1. Povestea cu cacodemonul lui Cantemir

În anul 1800, având ceva bani, m-am hotărât să călătoresc, și asta nu pentru a afla ceva ce nu știam deja, ci fiindcă mă găseam după boală, având trupul și mintea sleite. Mi-am cumpărat o Biblie, mi-am făcut o boccea din cele câteva lucruri pe care le aveam și, într-o dimineață caldă și senină, am pornit la drum. Eram la începutul unei toamne frumoase, timp tocmai bun pentru călătorie.

Nu mi-am ales un drum anume și nici acum nu aș putea spune pe ce poartă a Bucureștiului am ieșit, într-atât de puțin îmi păsa de aceasta. Eram numai fericit că plec și că nu am nici o grijă în urma mea și că nici o grijă nu mă aștepta pe drumul pe care plecasem. Într-o vreme, am cules un băț mai gros și, folosindu-l ca toiag, mi-a fost tovarăș bun multă vreme.

Prima zi a călătoriei mele s-a scurs în liniștea și lumina aurie a acelei toamne. Aveam un codru de pâine și, cum marginea drumului era plină de pruni nealtoiți, nu a trebuit să mă opresc pentru a mânca. Niciodată nu mi-aș fi închipuit că pâinea și prunele pot fi o masă atât de îmbelșugată. Spre seară, mi-am făcut culcuș într-o căpiță, și în amurgul acelei zile, am deschis Biblia și am citit aceste cuvinte: „Doamne, inima mea nu e trufașă și ochii mei nu știu ce e îngâmfarea, nu năzuiesc la lucruri care sunt prea grele și prea înalte pentru mine. Dimpotrivă! Am liniștit și am domolit inima mea! Precum copilul înțărcat stă lângă maică-sa, așa, ca un copil înțărcat, este sufletul

meu în mine. Israile, pune-ți nădejdea în Domnul acum și de-a pururi”.

Şi o mare pace a coborât peste mine odată cu întunericul. Şi, deasupra mea, peste câmpie, puzderia de stele mi s-a arătat blândă și plină de un înțeles tainic și preafericit. După o vreme, am adormit. Nu știu cât am dormit sau cât o fi fost ora când m-am trezit înfrigurat. O lună ca un vierme gras se ridicase peste cerul acelei nopți. Mi-era frig și sete. M-am sculat în capul oaselor și am privit. Era o noapte ca un os bine lustruit, în care poposisem aiurea. Şi iar și iar, totul se făcu aidoma și trist și rece și nețărmurit, nimic nu era să mă îndemne. Undeva, pomi singuratici, prunii își scuturară rodul, vrură aceasta. De lângă foc, cacodemonul lui Cantemir mă strigă:

— Vino, bre, să te încălzești și să stăm la taifas.

Era un cacodemon bătrân și țâfnos. Își învârtise coada în jurul trupului și se uita la foc. Nu m-a privit când a zis iar:

— N-avem nici un haz!

De-abia atunci m-am trezit de-adevăratelea și ca o măsea putredă și nedureroasă am fost și nevajnic, și muritor nopții aceleia. Am coborât din căpița în care poposisem și m-am dus lângă foc. Cacodemonul lui Cantemir avea un burduf cu vin negru, din care am băut în tăcere, trecându-l de la unul la altul. Cu coada ochiului, l-am cercetat furiș pe vecin. Avea fața ca o prună uscată, dar de altă culoare, ceva ca și cum ai amesteca galben de șofran cu ocru și cu puțin albastru de rufe. Tot timpul se uita cu un ochi la mine, pe celălalt și-l arunca în partea ailaltă, drept spre constelația Casiopeea, care tocmai se ivise nepăsătoare pe cer. Hainele îi erau jerpelite și verzi, cacodemonii totdeauna au preferat culoarea verde, nu știu de ce, și avea niște unghii lungi, cam murdare și pe degete inele multe de cositor și alamă. Își scosese încălțările, botfori ordinari, și i-am admirat multă vreme copitele. Coada, după cum am mai spus, și-o înfășurase în jurul trupului. Mă încălzisem și începusem să devin nepăsător și tăcut. Nici el nu părea să aibă chef de vorbă, a spus totuși:

— Nu cumva ai niște tutun?

Am scos punga cu tutun și i-am întins-o. A luat-o și nu știu ce a făcut cu ea, dar după aia nu am mai văzut-o. Nu aveam curaj să i-o cer înapoi, așa că o vreme m-am prefăcut că n-am avut niciodată pungă, chit că mai mult la ea mă gândeam, nicidecum la altceva. Am tușit a pagubă și am băut iar din burduf. Focul se făcuse mic când am spus:

S-a prefăcut că nu mă aude, așa că am repetat, privindu-l țintă drept în ochi, cu toate că asta îmi provoca o oboseală nespusă a mușchilor oculari, așadar mi-am crăcănat privirea cât mai mult și am spus:

— Nu-i rău vinul!

Dar mereu fixându-l și cu un glas calm.

A râs dezvelindu-și cioturile dinților și un măgar venit de undeva a râs și el dezvelindu-și măselele uriașe a batjocură.

Foi mari de tutun galben începură să cadă din cer drept pe focul spuzit și arseră o vreme cu flăcări albăstrui. Aroma lor se răspândi peste ținut dulceagă și acră, ne învălui. Stelele începură să apună într-o vreme și o boare rece ni se lăsă pe umeri, amorțiserăm. Băurăm iar din burduful ăla și prinserăm chef de vorbă. Am spus:

— La ceasul ăsta, Ulise tocmai îi omoară pe peștitori, prinții ăia gingași și lacomi.

Râse în barbă și scoase un ceas cu o limbă, aia care arată orele, și fără geam, îl puse la ureche și ascultă o vreme, nu se auzea nimic, îl scutură, dar iar nu se auzi nimic. Scârbit, aruncă ceasul în foc, spuse:

— Da!

Şi ceasul se făcu o pată neagră ticăind și arătând cu o limbă lungă și neagră ora trei. Îl luă din foc și-l băgă fericit în buzunar.

— Înghețase, pesemne! spuse. Da, tocmai îi omoară pe peștitorii ăia gingași și lacomi! spuse lăsându-se într-o rână.

Scoase de undeva o scobitoare de aur și începu să se scobească printre cioturi. Fâlfâind din aripi, greoaie, veniră două jilțuri. Sculându-se, cacodemonul mă pofti într-unul din ele, m-am așezat,

apoi se așeză și el. Ca doi regi stăturăm, domnind peste câmpie.

— Cam asta e vremea, spuse, când sunt omorâți peștitorii.

O boare s-a făcut peste noi stând în cele două tronuri înaurite și gânduri gâlcevitoare ne asupriră.

2. Povestea cu peștitorii spusă de cacodemon

— Peștitorii sunt animale vrăjmașe, spuse cacodemonul sclipindu-și scobitoarea de aur în bătaia lunii, stând țeapăn în jilțul lui, și plini de farmec, bezeloși în privire și la mișcări unduioși precum șarpele, spuse, mieroșii aceștia. Nu e baie turcească unde să nu dai peste ei, joacă zaruri pe treptele dinspre apă, te împiedici de ei, pardon, spui, cum îi stă bine unui om umblat, nici nu se sinchisesc, își văd de ale lor, parfumații. Întinzi piciorul, râcâi cu unghia de la degetul mare pe spatele vreunuia bine uns cu blestematele alea de uleiuri parfumate, ca să-l faci atent într-un fel, apa clipocește un pic jegoasă și îmbietoare. Râcâi așa o vreme, da' e ca și cum ai râcâi într-un zid de biserică cu tencuiala groasă.

Tocmai se făcuse într-o zi un ceas după douăsprezece, pofteam la un șerbet și la o apă rece, aproape mă lovise damblaua de poftă, umblând prin mahalale cu gândul ăsta leneș în cap și cu o droaie de copii după mine.

— Ăsta e chiar diavolul! a spus un mahalagiu uitându-se mai atent la mine, dar era așa de cald, că nu i-a păsat de ce a spus și nici mie nu mi-a păsat.

Eram îmbrăcat după moda apusenească și asta mă ajuta într-un fel, putând să-mi fac vânt cu jobenul, dar nu îndeajuns, era o căldură lipicioasă de bazar, lumina se prelingea peste lume ca o halviță, năclăind-o. Nu știu ce mi-a venit și am strănutat și din strănut s-a iscat o gaură în căldură și în gaură s-a ivit un grecotei sclivisit și iernatic, care începu să mă îmbie spre tocmai ce îmi doream eu mai mult, un șerbet și o baie turcească. Doi salcâmi țepoși și pitici îmi sfâșiară

hainele, am rupt o țeapă și l-am îmboldit pe grecul meu, care, ascultător, mări pasul. Drumul se prelungi la nesfârșit printre copaci scrumiți și biserici roșietice și bălți puturoase, lenevite de lintiță și mătasea-broaștei. Cine știe unde mergeam și de unde veneam? Tunul meridian bubui peste oraș, vestind ora occidentală. Se făcu deodată ora patru și soarele se așează puțin oblic peste noi, arătându-ne adevărata oră. Lăsaserăm în urmă pustietatea și câmpurile, jupâni grași și unsuroși ne îmbiau prin cafenele, arome dulci ne învăluiră, bezmetice alcooluri, pofte uriașe fâlfâiră peste noi biruindu-ne. În spatele grecului pășeam prin ulițe strâmte și prăfoase.

— Ajungem îndată! spuse el și-și luci biruința în priviri spunând aceasta.

Aburul băii turcești ne lovi dinainte, îmi mijii ochii și văzui firma ușor căzută într-o rână, pictată în vopsele roșii și verzi: „Baia turcească”, și într-o latură pictat un grăsan nădușind, aruncând spre noi o privire galbenă și fericită. M-am apropiat cât am putut de mult și am râcâit cu unghia privirea aia galbenă cercetând-o. Grăsanul deschise gura și spuse:

— Bine ați venit! și din gura lui, după ce a spus cuvintele astea, se făcu un ochi care ne privi mieros.

— Să intrăm! spuse grecul și o nădușeală rece se prelinse prin trupul meu.

De undeva, soarele se făcu mic, ca un cap de copil mort. Grăsanul râse din perete a poftă de pilaf și, salivând, spuse iar grăsanul:

— Bine ați venit!

Lucind strâmb, firma se aplecă înspre noi și, roșii și verzi, literele se contopiră în mintea mea, adunându-se: „Baia turcească”, citii. Grăsanul Trimalchion dădu din cap în semn că da și o ușă lenevoasă se deschise înspre noi. Pășirăm pe dale de malahit, într-o penumbră răcoroasă și veșnică. Un fum subțire și aromitor ne învălui și unul cu o narghilea, șezând turcește în fața ei și pufăind alene, spuse:

— Eu sunt patronul!

Bucurându-mă că el e patronul, am spus:

— Mă bucur!

Clipocitul apei se auzea undeva în depărtare. Grecul meu dispăruse cine știe unde, nu-mi mai păsa de nimic când am spus:

— Aș vrea să fac o baie!

S-a uitat mirat la mine, s-a ridicat slab și lung și cu o voce oarecare a zis:

— Fie și așa!

Şi, bătând din palme, au venit doi malaci care m-au prins de subsuoară și au început să mă care. Când am ajuns la apă, mi-au dat un brânci și am căzut în bazin ca într-o troacă. Unul dintre ei mi-a aruncat o carte terfelită rău, zicând:

— Citește-o ca să-ți treacă timpul!

Cartea plutea pe apă deschisă și, trăgând-o spre mine, am citit: „Şi pe desfrânații care mai rămăseseră pe vremea lui Asa, tatăl său, i-a nimicit din țară". Şi mai încolo: „El a cinstit pe Baal și i s-a închinat lui și a întărâtat pe Domnul Dumnezeul lui Israil, cum făcuse tatăl său", mângâindu-mi sufletul cuvintele astea, și atunci cartea a căzut la fund, de nu s-a mai văzut nimic. Fericit de cele citite, m-am plimbat de colo-colo prin apa care ba era caldă, ba era rece și acolo unde era mai caldă m-am lungit pe trepte, încercând să ațipesc. Când m-am trezit, erau zgomote multe, dar nedeslușite și o întunecime plăcută se răsfira peste noi și clipocitul apei amintindu-mi tot ce se întâmplase și unde suntem. Un grăsan alburiu se fâțâia în jurul meu, ba chiar se lungi lângă mine, și văzându-mi coada, se bucură ca un prost tot privind-o, la urmă spuse:

— Pot să pun mâna pe ea?

Şi chiar întinse o mână ca un dovlecel, vrând să mă apuce de coadă. Pete albe, trupurile luminoase se bălăceau în jurul meu, chicoteau bezmetice, verzulii și nebune. Grăsanul meu oftă ca atunci când înghiți o îmbucătură prea mare dintr-o mâncare ce îți place și spuse:

— Stai, bre, că n-o fi moarte de om!

M-am ridicat și i-am fluturat coada pe la nas, dar se vede că asta i-a plăcut nespus, fiindcă din alb s-a făcut roșu și a scos un muget de vită înjunghiată. Zbenguiala din jurul meu se înteți se și atunci dintr-un

salt m-am înălțat peste ei, acoperișul se desfăcu înaintea mea și curând eram în praful din mijlocul drumului și, șiroind de pe mine, apa se adună în jurul meu, mereu mai multă și mai puturoasă, se făcu o mlaștină uriașă, care începu să mă înghită somnolentă.

3. Cearta pandidascalilor

O dimineață ca de alcool ne învălui spre sfârșit, palizi și înalți stăteam în jilțurile noastre și neînduplecați. Răceala nopții și negura se adunară în orbitele ochilor noștri, fără pofte neîmplinite furăm atunci în câmpie. Păsări răcoroase și firești, gândurile nu ne mai dădură ocol buimace. Un cer siniliu ne cotropi, al altei lumi și al altei vieți și al altor întâmplări.

Burgul se adună roșiatic privirii noastre. Pășirăm pe străzi înguste, câini lingavi ne priviră cu răutate, nu le dădurăm atenție și, mergând, împinserăm lumea mai departe. Asemenea unor sâni, turnuri bezmetice ne întâmpinară din cer. Orologiile acelea începură deodată să bată o oră veșnică:

— E ora! spuse cacodemonul. Să mergem!

Pornii după el și, curând, nimerirăm într-o piață circulară cu mai multe fântâni arteziene, populate de dragoni și himere. Pe o clădire uriașă ca o primărie fluturau steaguri multicolore. Ocolirăm o fântână pentru a ajunge la clădirea aceea. Nu ne întâmpină nimeni, dar cacodemonului păru că nu-i pasă de asta.

Congresul pandidascalilor începuse când am ajuns. Unul cu o pâlnie zbiera ceva de la tribună și domni bătrâni își mișcau cornetele pentru auzit după cum se agita ăla. Cacodemonul lui Cantemir mă trase după el și ne așezarăm la masa prezidiului, unde patru cacodemoni cu figuri acrite conduceau lucrările. Mi-am compus o mutră cât mai acră cu putință și am început să ascult. Ăla cu pâlnia zbiera în continuare ceva nedeslușit minții mele, dar, cum toți păreau că-l ascultă, am încercat s-o fac și eu, nereușind multă vreme. Eram mai curând fascinat de mișcarea

cornetelor de ascultat ale celor din sală. Într-o vreme, ca prin ceață, începui să înțeleg. Era vorba despre fasolea pe care grecii o numesc *kyamos* și pe care Pitagora se abținea s-o mănânce. Şi cum îi ura el, Pitagora adică, pe bucătari, pe vânători, boul de jug și berbecele.

O parte a pandidascalilor își lăsaseră cornetele și începură să aplaude, ceilalți priveau mohorâți. Când se potoliră aplauzele, un pandidascal bătrân căruia îi curgeau balele pe la colțurile gurii ceru cuvântul și cacodemonii din prezidiu i-l dădură. Veni la tribună, scoase de undeva o proteză de porțelan și, tacticos, și-o puse în gură. După ce și-o puse, bău apă dintr-o carafă și începu astfel:

— Pitagora a fost mai întâi Aithalides, fiu al lui Hermes, apoi a fost Euphorbos, apoi a fost Hermotimos, apoi a fost Pyrrhos, pescar din Delos, de-abia la urmă, după toți aceștia, a fost Pitagora.

Aici se înecă și nu mai putu vorbi multă vreme din cauza tusei, dar tușea atât de bine, încât toți crezură că vorbește mai departe și dădeau aprobatori din cap și, când isprăvi de tușit, aplaudară, dar de astă dată jumătatea cealaltă a pandidascalilor. Nu terminase, așa cum crezusem eu, fiindcă a spus:

— Şi acum să vedem ce spune Iamblichos despre asta.

Şi începu să descrie petrecerea pe care a dat-o Pyrrhos, pescarul din Delos, când și-a măritat a doua fiică cu unul, Brontinus, omul de încredere al tiranului Policrate, într-un an când fasolea *kyamos* se făcuse din belșug.

Iarna veni dintr-odată peste noi. În timp ce pandidascalul bătrân vorbea, ferestrele se deschiseră smucite și vesele și ninsoarea pogon asupra noastră, viscolul acela ne umplu privirea. Privii. Troiene mari năpădiră piața și o lumină veșnică se cernea din cer iar și iar. Netulburat, pandidascalul spunea:

— Dar ce este fasolea pe care grecii o numesc *kyamos*?

Bătu din palme și doi servitori aduseră un castron uriaș aburind și un linguroi și i-l puseră în față. Băgă linguroiul în castron, salivă zgomotos, apoi

începu să mănânce fără să-i mai pese de nimic. Între două înghițituri spuse:

— Este divină!

Pandidascalii din tabăra lui aplaudară fericiți. Hulpav, cel de la tribună termină repede conținutul castronului, râgâi mulțumit la urmă și spuse:

— Așa făcea și Pitagora!

Un pandidascal își lăsă cornetul pentru ascultat și, venind la tribună, se recomandă drept doctor în medicină și, scoțând un tub, îl puse pe burta celui ce mâncase din fasolea *kyamos* și stătu o vreme așa, ascultând ce se întâmplă în burduhanul ăluia. Apoi îi luă pulsul, îi privi limba pe care, ascultător, oratorul o scoase cât mai mult în afară și la sfârșit îl declară sănătos tun. Izbucniră urale și pandidascalii învinși părăsiră mohorâți sala.

4. Banchetul pandidascalilor

Banchetul pandidascalilor începu în jurul orei opt seara în saloanele Primăriei. Cineva oprise viscolul și piața cu fântâni era acum luminată de mii de torțe. Himerele fântânilor începuseră un dans grațios, spulberând zăpada ca într-un joc de artificii și cântând un cântec de slavă în cinstea pandidascalilor învingători. Sute de trăsuri multicolore îi aduceau pe pandidascali, de unde or fi vrut ei să fie până la începerea petrecerii, și îi lăsau în fața scărilor de marmură ale Primăriei, pe care doi servitori în livrele le măturau mereu de zăpada spulberată de roțile trăsurilor. O mulțime de cetățeni pașnici ai orașului se îngrămădeau curioși în piață și, din cauza răsuflării lor fierbinți, zăpada începu într-o vreme să se topească și să se adune în mici băltoace argintii. Invitații soseau mereu și, când apărură cacodemonii care conduseseră congresul, mulțimea îi recunoscu și începu să strige „Ura!” și să aplaude. Ei își fluturară cozile în semn de mulțumire, în timp ce oamenii cu ordinea le făceau loc să treacă, folosind pentru aceasta bâte scurte și noduroase. Un pictor semioficial începu repede un desen în peniță în care

se puteau vedea cu ușurință Primăria și cei patru cacodemoni fluturându-și cozile. Fu decorat cu ordinul Pandidascalul de Argint și înălțat la rangul de Cavaler al Orașului. Himerele cântară în cinstea lui un imn scurt de slavă, apoi fu lăsat în voia Domnului.

Crăciun cu Miloradovici[{1}]

lui Nichita Stănescu

Lumea intră în Postul Crăciunului ca într-un somn netrebuincios și veșnic. O noapte uriașă se prelinse peste lumina zilei, prea mult măcinată de fâlfâitul nenumăratelor cârduri de ciori și stăncuțe semețe și neliniștite. De prin clopotnițe, stăpânitoarele duhuri ale iernii ieșiră peste oraș, mirosul lor coclit de aramă se amestecă cu mirosul fad al zăpezii și cu mirosul luminii firave și cu mirosul mâncărurilor apoase de post.

— Ăsta să știi, bre, spuse Armeanul Zadic ridicat într-un cot din așternutul lui murdar, că e tocmai orașul ciorilor, și privind pe un ochi mohorât de fereastră spre cer, cum se arăta el în ziua aceea de decembrie, anul 1806.

Din celălalt așternut, Ioan deschise un ochi mohorât peste lume și, cercetând-o o vreme, spuse:

— O fi! Prea bunul meu prieten, abatele Lazzaro Spallanzani, tot așa îmi spunea într-o scrisoare ce mi-a trimis-o după călătoria ce a făcut-o pe aici în anul 1786. Nu i-am răspuns niciodată și asta mă îndeamnă să cred că a murit.

Și iar ochiul lui cercetă lumea, odaia aceea puturoasă de han, puțind a ploșniță ca o carte proaspăt scoasă din teasc.

— Într-o vreme, spuse arar Armeanul, atunci când credeam că știința o fi ceva, i-am scris la Pavia acestui abate, încercând să-i atrag atenția asupra diferenței dintre forma pieptului la turcoaice, bulgăroaice și romance, dar n-a catadicsit să-mi răspundă. Cred, la fel ca și tine, că a murit, spuse și tuși a pagubă și a indiferență.

Tusea Armeanului îl făcu să tresară pe Ioan, apoi gândurile lui, care or fi fost, se amestecară iar cu lucrurile cenușii din jur.

— Ar trebui să plecăm undeva, spuse Armeanul Zadic întins acum și cu ochii în tavan.

— Nu avem unde să plecăm, spuse Ioan cu ochii închiși și cu gândul la Englitera, începțoșata țară.

— Nu avem, bre, așa-i, spuse Armeanul. Şi, chiar dacă am avea, de ce am pleca? Stau și mă gândesc că nu avem de ce pleca.

Tăcerea veni și se așeză între ei ca un zid, despărțindu-i, nimic nu era ca altădată în vreun fel, stăteau în tăcerea aia ca în două gropi, numai să vină cineva cu o lopată și să înceapă să arunce peste ei pământul și unul să cânte mnogaleta cu o voce subțire, scoasă pe nas și smiorcăită.

— Stăm ca în două gropi, spuse Ioan, ca doi eroi întorși acasă de la Troia și așteptăm să vină vreunul cu o lopată și să pună pământul peste noi.

— Stăm, asta facem, spuse Armeanul, dar și în statu' ăsta e ceva, că cine stă așa de pomană, dacă nu e mort sau e ca și mort. Dacă vrei să știi, mă gândesc că stăm de-ai dracului, mai spuse, apoi începu să se foiască în așternutul murdar și foiala lui îl neliniști pe Ioan.

— Ce e? întrebă Ioan Geograful, dar tot cu ochii închiși și figura lui galbenă și țepoasă se mișcă după cum cele două cuvinte întrebătoare vrură, apoi din nou fața lui se făcu ca mai înainte, ca a unui mort blajin și trist.

— E ceva aici, spuse Armeanul Zadic, la picioarele mele, da' nu știu ce. Şi iar se foi o vreme, apoi spuse: După cum simt cu tălpile, e ceva ca un diavol mic, încovrigat la picioarele mele și la căldură.

— O fi! spuse Ioan, că diavolilor le place căldura picioarelor omenești. Nu demult, doctorul Elie Zotu a scris o lucrare despre diavoli și acolo am citit asta, cum se cuibăresc ei la picioarele oamenilor sub așternut, dar fără să facă vreun rău sau altceva.

— Nu cumva, spuse Armeanul, tot Zotu ăsta a scris și o lucrare despre luxații, care începe cu cuvintele lui Hipocrat: „Nu cunosc decât un fel de luxații la articulația umărului, aceea în axilă. Nu am văzut niciodată un umăr luxat în sus sau înainte"?

— Ba da! E chiar acesta, însă cred că a murit anul trecut, fiindcă nu am mai auzit nimic de el.

— Într-o vreme, spuse Armeanul, când mă ocupam de medicină, l-am cunoscut la Iași pe acest Zotu. Maiorul Mavromati, ginerele Șchiopulesii, trebuie să-l știi, își luxase un picior și-l chemase pe singurul care se pricepea la așa ceva, și nu știu cum s-a făcut că eram și eu în casa aia și, într-o doară, am spus versul lui Homer despre luxații: „Când vine primăvara cea plăcută peste boii cei care își răsucesc picioarele", vrând să-mi dovedesc știința, dar ăia n-au înțeles nimic, ba chiar și Zotu s-a simțit jignit, cu toate că versul ăsta îl citează și Hipocrat și nu e nimic rău în el.

— Nu trebuie să-ți pese! spuse Ioan. Anul trecut, în primăvară, l-am provocat la duel pe acest Zotu și nu știu ce i-a venit, că a ales drept arme două pistoale turcești de le ținea pe perete într-o odaie, or fi sclipit alea mai tare când i-am trimis omul să-l provoace. Dar omul meu a zis că întâi să le încerce, că altfel nu se poate. Și nu știu ce i-a venit lui Zotu și a zis că da, le încearcă, și le-a dat jos de pe peretele ăla. Și, după ce le-a încărcat, a dat să tragă, dar omul meu a zis că el se duce în altă parte, că știe el cum e cu pistoalele turcești care stau pe perete când e cu încercatu', și ălălaltul, Zotu adică, a râs și a apăsat pe trăgaci ochind o bufniță de o avea împăiată tot acolo. Omul meu, martorul adică, s-a ales cu un ochi scos, da' din Zotu n-a rămas mai nimic demn de luat în seamă după ce pusese gând rău bufniței ăleia.

— Asta, bre, mi-aduce aminte, spuse Armeanul Zadic, de o întâmplare pe care am trăit-o la Moscova în anul 1782, într-o iarnă când aveam mai mulți bani decât aș fi știut ce să fac cu ei în timpul care-mi mai rămăsese pentru cheltuit, și spunând acestea se foi iar sub așternuturi, căutându-și un loc potrivit pentru povestea pe care avea de gând să o spună, jgheabul acela călduț care se face în pat peste noapte și din care ieșise ca un prost.

Și tocmai când se cuibări mai bine, picioarele îi fură dezvelite și dintre ele se arătă jigărit un mic

diavol, înveșmântat ca un războinic și cu un coif pe cap, care spuse răstit, cu o voce pițigăiată:

— Nu te mai foi, bre, atâta, că nu pot să mă odihnesc!

Ioan deschise un ochi alene și se uită la ăla dintre picioarele Armeanului, dar nu zise nimic.

— Bre! spuse Armeanul, să știi că, atunci când te vizitează unu' d-ăsta înveșmântat așa și cu coif în cap, o să fie război.

— Da, o să fie război, spuse Ioan, și dimineața se făcu deodată mai mohorâtă sub cuvintele lui, se cenuși dimineața sub cuvintele lui.

— Oare n-o fi miercuri astăzi, spuse Armeanul, că miercurea îmi merge rău, nu știu de ce.

— Domnilor, spuse sclifosindu-se Acela dintre picioarele Armeanului, astăzi este luni!

— Aș băga mâna în foc că e miercuri, dacă zici că o să fie război, spuse Armeanul către Ioan, da' de ce zice ăsta că e luni?

Ioan închise ochii și spuse:

— Cei de genul lui sunt de obicei trimiși înainte, ca să-ți strice mințile, acesta e scopul lor tainic.

— N-ai vrea, bre, mata, spuse Armeanul către Acela, să-mi acoperi la loc picioarele, dacă tot le-ai dezvelit?

Acela spuse:

— Ba da!

Și, cu un aer foarte preocupat, acoperi picioarele slăbănoage ale Armeanului, apoi spuse:

— Domnilor, și acum dați-mi voie să mă recomand.

Salută cu mâna la coif, în timp ce spunea:

— Mă numesc Clausevici și însoțesc armatele de ocupație.

— Auzi, bre, spuse Armeanul deloc impresionat, n-ai vrea mata să te dai mai într-o parte, că nu știu de ce nu mai văd nimic din carafa pe care am lăsat-o aseară plină pe jumătate pe colțul mesei.

— N-o mai vezi, spuse Ioan, fiindcă Aceștia care însoțesc armatele au obiceiul să cam tragă la măsea. Vărul meu, Tache Polihroni, mi-a povestit cum, odată, unul ca acesta, ba chiar mai mic, a băut o butie

cu vin într-o noapte, iar spre ziuă nu era mai beat decât un ciubăr de fântână.

— Dar, domnilor gospodari, spuse Clausevici, rachiul ăla de anason pe care, e drept, l-am băut, era o porcărie, spuse și scuipă într-o parte în semn de scârbă, apoi își zdrăngăni săbiuța într-un fel care îl umplu de fiori pe Armean.

Ridicându-se într-o rână, Armeanul privi pe fereastră să vadă ceva, cât de aproape or fi ăia, dar nu văzu nimic altfel decât mai înainte, doar ninsoarea căzând peste pământ, ca și cum cineva de sus s-ar fi jucat cu fulgii vreunei gâște, dar fără nici un gând rău sau altceva.

„Așa ningea și peste Englitera sau așa ar fi putut să ningă”, se gândi Ioan în timp ce închidea ochii spunând:

— Așa ningea și peste Englitera mai an!

— O fi de vreo doi coți zăpada acum! spuse Armeanul Zadic într-o doară și iar privind către cer, văzu cerul ca o mătase de cucă și aerul acela veșted prin care fulgii se scurgeau leneși.

Cu ochii închiși, Ioan spuse:

— Ninge ca și cum ar fi vreo sărbătoare. Nu știu ce-o fi, dar oricum ninge ca și cum ar fi vreo sărbătoare azi.

— Dar, bre, spuse arar Armeanul, azi e tocmai Crăciunul, știu asta foarte sigur.

Zbârlindu-se tot, Clausevici își rânji dinții ascuțiți spunând:

— Nu mai spuneți, bre, cuvinte de-astea, că mă tulbur tot, și, ca să-i convingă, spuse către Armean: Ia fă-ți o cruce!

— Da’ de ce să-mi fac o cruce, ce-s prost?

— Lasă că-mi fac eu! spuse Ioan și, scoțând o mână de sub pături, își făcu o cruce mare și alene, vrând parcă să-l întărite pe acela și mai tare.

Când Ioan termină, Clausevici începu să râdă cu o voce groasă, mult mai groasă decât ar fi putut să încapă în trupul lui de-o șchioapă și pocit cum se arăta și, scoțându-și săbiuța, fandă de câteva ori înspre Ioan, apoi spuse:

— În gardă, musiu!

Deschizând alene un ochi, Ioan îl privi cum se agită.

— Nu te mai agita, bre, atâta, spuse Armeanul Zadic, pe picioarele mele, că cine știe ce beteșug ai putea să-mi produci sau vreo umflătură sau gâlcă.

Clausevici își băgă sabia în teacă, apoi șuieră printre dinți spunând:

— V-ați convins, cred!

Și iar și iar, tăcerea se așternu ca o ninsoare peste trupurile lor jigărite, peste trupurile lor, morminte falnice și triste, se așternu tăcerea ca o ninsoare. Ca doi faraoni fură atunci în tăcerea aceea. Ca doi faraoni fură în frigul acelei dimineți fără sfârșit. Solemn, Clausevici se făcu atunci o pasăre mare, albă, ca o lebădă peste trupurile lor, îi acoperi cu aripile ei lenevoase, ca și cum totul ar fi început atunci, apoi spuse:

— Nu mai fiți triști, bre, că fac cinste!

Și vocea lui se rostogoli peste lume ca o apă amarnică și nestăvilită, îi trezi vocea lui de tot, ca și cum ar fi fost treji mereu și triști și așteptând cine știe ce, să vină vreun diavol mic la picioarele Armeanului și să zică tocmai cuvintele astea sau altele, oricare, numai că Acela spuse chiar cuvintele astea, că face cinste adică și să nu mai fie triști.

— Da' de ce, spuse Armeanul, dacă faci mata cinste să nu mai fim noi triști?

Clausevici se uită la Armean și figura acestuia îl întristă și pe el, galbenă și țepoasă, cu ochii în fundul capului și numai de acolo privind lumea și numai în chipul acesta de atâta amar de vreme, sfârșind lumea cu ochii Armeanului și începând acolo.

— Ar trebui să ne pregătim! spuse într-o vreme Ioan și vocea lui fu ca și cum Ioan ar fi fost un gâtlej uriaș, dar nu și altceva, vreo mână sau vreun os anume sau vreo poftă.

— Ne-om pregăti! spuse Armeanul, dar și cuvintele lui fură fără vreo noimă.

— Atunci eu o să mă culc din nou! spuse Clausevici și se vârî la picioarele Armeanului și gâdilându-l plăcut și fără nici o trebuință în asta.

— Dacă Acesta se culcă înseamnă că n-au să vină acum, așa că putem sta o vreme liniștiți sau ca și liniștiți! spuse Armeanul.

Ioan privi către picioarele Armeanului, acolo unde se vârâse Clausevici, și, privind umflătura aceea anume, spuse:

— Nu trebuie să fim siguri, fiindcă pot să vină oricând și mai ales când te aștepți mai puțin, spuse Ioan și cuvintele lui se izbiră de Armean, nu-l vrură și nepăsătoare se așezară lângă el ca niște flori mari și puțin veștede, crini cu lujere lungi și semețe au fost cuvintele lui Ioan atunci.

Odaia aceea de han se făcu și mai întunecoasă sub privirile lor mohorâte, ca o piele zbârcită se adună odaia peste trupurile lor mohorâte, întregindu-i.

— Ninge mereu! spuse nepăsător Ioan într-o vreme.

— Stau și mă gândesc, spuse Armeanul, că, dacă ninge, tocmai de asta n-au să vină prea curând, că cine pleacă pe așa o vreme la drum? Mi-e somn și asta mă face să cred că n-au să vină azi, mai spuse și, deschizând un ochi somnolent, privi pieziș lumea.

Şi lumea era ca o sanie tăcută alunecând prin iarnă și prin odaia lor puturoasă.

Răsucindu-se, Ioan vârî mâna sub perna jegoasă de o avea sub cap și scoase un clondir și, ridicându-l în dreptul ochilor, îl privi așa cum privești orice clondir care mai are cât de cât ceva în el.

— O fi mastică! spuse Armeanul privind în tavan spre o pată umedă pe care crescuseră alene flori mucegăioase, le privi cum alunecă spre ochii lui ca niște sulițe și pata aia se prefăcu într-un soare cenușiu, luminându-le chipurile, și în lumina aceea Ioan se înălță deodată prin aer ca o pasăre lenevoasă și tristă.

Şi înălțându-se și plutind, de acolo spuse:

— Cred că este mastică!

Şi privind la Ioan înălțându-se și plutind, Armeanul spuse:

— N-aș fi crezut, bre, că mastica îmi va produce vreodată o bucurie atât de mare.

Şi iar și iar, Ioan se rostogoli prin aerul cenușiu și, privind lumea de acolo, spuse:

— Gândesc că ninsoarea s-o fi oprit de-acuma!

— De ce să se oprească, bre? spuse Armeanul. Că dacă se oprește, vin ăia, mai spuse și se uită către Ioan și, privindu-l, spuse: Şi noi nu suntem pregătiți deloc!

— O să bem! spuse Ioan și iar se gândi la Englitera și, gândindu-se la aceasta, privi la tavan și tavanul era ca un cer mucegăit și galben și, atingând cu un deget cerul acela de decembrie, se arătă ochilor istoviți ai Armeanului.

Şi atunci Armeanul se ridică și el încet lângă Ioan și, fiind lângă acesta, spuse:

— Socot că ninsoarea nu s-o fi oprit încă.

Părăsit, Clausevici ieși de sub așternuturi și, privind la cei doi, spuse:

— Ce dracu' faceți, bre, acolo? Apoi, văzând clondirul, ochii îi străluciră ca două luminițe și coiful îi căzu într-o parte în timp ce spunea: Aha, beți mastică!

— Bem! spuse Armeanul oftând și duse clondirul la gură și bău.

Şi după ce bău, mirosul dulceag al masticului se răspândi prin cameră, intră în nările lui Clausevici, care fremătară de plăcerea ce o aflau și din nări mirosul i se scurse leneș în plămâni, dacă Acela o fi avut plămâni.

— Diavolii nu au plămâni, spuse într-o doară Ioan privindu-l pe Clausevici și văzându-i fața schimonosită de poftă.

Rostogolindu-se prin aer ca printr-o apă cenușie și mătăsoasă, Armeanul întinse clondirul spre Ioan și spunând:

— Așa credeam și eu, bre, dar ăsta pare alcătuit cu totul anapoda și oricum năpădit de pofte.

Şi Ioan bău și el și un strop parfumat i se scurse pe bărbie și de acolo căzu pe dușumeaua murdară și rece și se sparse într-o pată mică și lipicioasă.

Înveseliți oarecum, băură iar, schimbând clondirul de la unul la altul și lăsând din când în când câte o picătură pe alături de gurile lor însetate și

lacome și privind zborul picăturii căzând. Ba chiar Armeanul inventă un joc. Lăsa câte o picătură să cadă, apoi se repezea după ea răsucindu-se în aer ca un pește agil și vesel și încercând s-o prindă în gură. Şi chiar reușind de două ori la rând aceasta și râzând după aceea ca niște copii uriași.

Şi Clausevici, uitându-se la ei, spunând:

— Nici nu-mi pasă de voi!

Şi vrând să dovedească aceasta se vârî la loc în așternuturile mototolite, lăsând la iveală coiful ruginit pe alocuri și găurit. Nu-i dădură atenție și continuară să zboare ca niște păsări uriașe și angelice și jerpelite. Şi într-o vreme Armeanul spuse:

— Nu cred că ăia mai vin vreodată!

Şi atunci Ioan se mohorî și zburând ușor poposi în patul lui și se vârî sub păturile reci și jilave.

Clausevici ieși din patul Armeanului și se așeză la picioarele lui Ioan, se încolăci acolo cum putu mai bine și clănțănind din dinți spuse:

— S-a făcut al dracului de frig!

— Na, bea și tu, bre! spuse Armeanul și îi întinse clondirul Aceluia și Acela bău și dinții lui clănțăniră pe gâtul clondirului, umplându-i de o spaimă buimacă.

Lazaret

lui Mircea Ciobanu

Soarele se prelinse într-o lumină albă și sfărâmicioasă peste ziduri, se amestecă cu albul lor strălucitor de var proaspăt întins, vestind o dimineață fără sfârșit. Lingave, zidurile casei noastre atunci se înălțară ca niște păsări biruite și angelice spre un cer fără culoare și străin.

Înfășurat în cearceafuri ca o stafie, Ioan, geograf la școala de la Colția, cercetă odaia unde se afla cu o privire buimacă și mahmură și, neînțelegând, se îndreptă spre o fereastră ca un ochi așezat invers, prin care privi lumea și ordonând-o într-un fel.

Suspinând, Armeanul aruncă o privire apoasă lumii, anul acela, 1808, începu din nou atunci, mereu.

— Astăzi o fi miercuri! spuse Armeanul, fiindcă, din câte mi-aduc aminte, marți am hotărât să ne îmbătăm.

— O fi! spuse Ioan întorcându-se către Armean, dar nu știm în ce lună și în ce an.

— Stau și mă gândesc, bre, că ar putea fi orice lună și orice an dintr-o miercuri, fiindcă era marți când am început să bem și să ne veselim.

Ca vreun gânditor antic, ca un Pitagora bunăoară, Ioan Geograful își aranja cearceaful în care era învelit, sau vreun Arhimede; de la înălțimea acestora, Ioan spuse:

— Cred ca și tine că e miercuri, fiindcă mi-e foame și sete.

Și iar uitându-se pe fereastra ca un ochi fără pleoapă, spuse:

— Nu se vede nimic, decât un zid mare și alb, pe care se cațără furnicile.

Și întorcându-se spre Armean, Armeanul îi văzu fața luminoasă ca fața unui înger sau ca a lui Ștefan, alesul să slujească la masă, judecat în sinagoga libertinilor de către arhierei și mulțime. „Și au ales pe

Ştefan, bărbat plin de credință și de Duhul Sfânt, pe Filip, pe Prohanor, pe Timon, pe Parmena și pe Nicolae, prozelit din Antiohia", se gândi Ioan, spuse:

Ca un vierme uriaș, Armeanul se arătă atunci ochilor lui Ioan, și ca vreun Arhanghel nebănuitor, Ioan se arătă ochilor Armeanului, privirii lui apoase și lenețe și scormonitoare. Încremeniți ca niște statui de cretă vremelnice au fost atunci și nevrednici. Zidurile de var îi adormiră hipnotice și albe și bolnăvicioase, într-un somn cu vise evanghelice și ucenice. De undeva, o voce neștiută spuse peste ei:

— Lazăre, vino afară!

Şi somnul lor se prefăcu în trezire și în cunoaștere și în veghe. Privind la zidul alb ca o hermină iernatică, Armeanul spuse:

— Încăperea asta e altfel decât mi-aș fi putut închipui că trebuie să fie o încăpere în care te trezești după o beție. Stau și mă gândesc că nu ne-om fi trezit încă.

Așezându-se pe jos, o rază de soare poposi pe creștetul lui Ioan, ca o aureolă. Şi, stând pe jos, Ioan spuse arar:

— Așa o fi, dar nu ne pasă de asta!

— Ai dreptate, bre, nu ne pasă, spuse Armeanul Zadic răsucindu-se și așezându-se într-o pată de lumină care se făcu ca o aureolă peste creștetul lui.

Stătură așa ca doi sfinți fără treburi lumești, ci numai contemplând și sporovăind. Scotocindu-se, Ioan scoase de undeva o smochină ca un gândac strivit și o așeză între el și Armean pe dușumeaua dată cu var. Şi uitându-se la fructa aceea, spuse Armeanul:

— N-au prea fost roade anul trecut, dar smochina asta mă face să cred că n-au fost deloc.

Şi se gândi Ioan, spunând:

— „Și luând cele șapte pâini și peștii, mulțumi, frânse și dădu ucenicilor, iar ucenicii mulțimilor. Şi au mâncat toți și s-au săturat. Iar cei ce au mâncat erau patru mii de bărbați afară de copii și de femei", și spunând acestea, luă Ioan smochina și rupând-o în două întinse jumătate Armeanului, iar jumătatea lui o băgă în gură și începu să molfăie gânditor.

Şi luând Armeanul jumătatea lui spuse:

— Sunt sigur, bre, că smochinul ăsta n-a făcut decât o smochină și asta numai așa, ca să fie împotrivă. Unterofițerul Alecu Racoviță mi-a povestit odată despre diavolii smochinilor, și anume că aceștia sunt cei mai răi și că dacă pui calaican la rădăcina smochinului, diavolii aciuiți acolo ies la lumină și râd și poți să-i vezi și să-i auzi. Da' stau și mă întreb de ce or fi râzând.

Ioan se uită la Armean, dar nu-i răspunse.

— Dar cred că râd, spuse Armeanul Zadic, a batjocură și a bucurie.

Şi Ioan nu răspunse sau poate nici n-o fi auzit ce a spus celălalt, Armeanul adică.

— Sau poate râsul e o proprietate a lor, mai spuse Armeanul, apoi își băgă jumătatea lui de smochină în gură și tăcu. Râd adică mereu.

Şi tăcând și mâncând, o vreme fără ore se așeză peste ei, îngropându-i. O lumină albă și scurtă ca lumina vreunei explozii se făcu în cameră și nemișcarea lor încremeni lumina aceea fără umbre. Deodată se deschise o ușă la care nu se gândiseră și intră un unterofițer cu capul spart, îmbrăcat într-o uniformă la care îți făcea plăcere să te uiți, adică la galoane și la fireturi și la găitane, care îi salută politicos, pocnind chiar și din călcâie și zicând:

— Vă salut, domnilor, mă bucur că nu sunt singur în acest ospiciu.

— Da' de ce crezi mata, spuse Armeanul într-o vreme, că ne-am afla într-un ospiciu?

— Sigur, spuse unterofițerul, nu e ospiciu, da' e ca și cum ar fi, fiindcă nu înțeleg deloc de ce m-au adus aici.

— E un lazaret! spuse mohorât Ioan fără să privească undeva anume sau la ceva.

— Să știi, bre, că la asta m-am gândit și eu, spuse vesel Armeanul, la un lazaret adică. Şi dacă e așa înseamnă că avem vreo boală sau vreo contagiune cu vreo boală, dar nu simt nimic din astea două. Tu simți?

— Nu simt! spuse Ioan. De ce aș simți?

— Atunci să știi că ne-au băgat de pomană aici, că nici dumnealui nu pare să aibă ceva, spuse

Armeanul, și către unterofițer: Vrei mata să scoți limba puțin?

Unterofițerul cu capul spart se supuse și scoase o limbă uriașă și vânătă, ca a vreunui mort în ștreang, care îl umplu de sudori reci pe Armean. Şi, uitându-se la limba aceea atârnând și cercetând-o, spuse la urmă:

— Din câte mă pricep eu, nu ai nimic grav, numai că parcă ai fi fost spânzurat înainte să te aducă aici.

Unterofițerul își băgă limba la loc în gură, apoi spuse:

— Mă numesc Malfeior și a dat o butcă peste mine tocmai când mă gândeam mai puțin la o butcă și la nemții de la agenție care o mână.

— Un neam de-al meu, spuse Armeanul, porucicul Votnischi, a pățit la fel anul trecut și după asta am primit moștenire o sabie rusească pe care a pierdut-o.

Unterofițerul Malfeior își scutură ciucurii de-i atârnau pe umăr, galbeni ca untura de gâscă și chiar și decorațiile de le avea, cruci și stele, zdrăngăniră ușor.

— Atunci mi-am făcut testamentul, spuse Armeanul, ca să fie, de începea cu cuvintele: „De vreme ce întâmplarea cea viitoare este nevăzută și însuși îngerilor necunoscută, pentru că numai lui Dumnezeu îi sunt cunoscute aceste fapte...”, spuse și rânji și se așeză lângă Ioan și privi. Şi cu o unghie începu să se scarpine pe un dinte a pagubă.

Ioan rânji și el și, după ce rânji atât ca să se plictisească orișicine, spuse:

— Mă și văd întins pe o masă și domni gravi, cu pălării negre ca la Montpellier, cu mâinile lor albe răscolindu-mi prin măruntaie. Şi din mațele mele ieșind aburi și miresme, răspândindu-se peste tot, ca un suflu răcoros peste cine știe ce hoit, umplându-le nările și plămânii. Când mă vor părăsi, în locul vintrelor mele vor înfige o lumânare groasă de seu, pâlpâind nedibace și veșnică. Şi un înger ca o acvilă se va cocoța pe fruntea mea, somnolent și așteptând să-mi crească aripile și să plecăm de-acolo.

Tăcând, Ioan căzu în tăcerea desăvârșită și mohorâtă și luminoasă a acelei zile. Încremenit, un

soare albicios revărsa orele peste ei, ca vreun mecanism antic și nefolositor. Şi tăcând și privind, priviră. Şi privind, ziua se scurse lenește pe lângă ei, o altă zi, la fel, făcându-se iar.

Într-o vreme, Armeanul spuse:

— Nimic, bre, nu e mai folositor decât statul, după cum spune și iezuitul Cristoval Acosta în lucrarea *Drogas,* în anul 1578, așa că nu înțeleg de ce nu te așezi mata, mai spuse și se uită la unteroflțer așa cum te uiți la vreo plantă care a crescut lângă tine în timp ce dormeai sau te gândeai la altceva.

Strângându-și aripile, unterofițerul Malfeior se așează lângă cei doi și le vorbi despre ospățul păsărilor și despre cei uciși cu sabia care iese din gura celui ce șade pe cal și cum toate păsările s-au săturat de leșurile lor. Şi, tot vorbind, unterofițerul își foia aripile ca două frunze de smochin în fața vântului.

— Să știi, bre, spuse după o vreme Armeanul, că lazaretul ăsta e tocmai un lazaret de ciumați, fiindcă simt cum îmi crește o bubă la subsuoară.

— O fi! spuse Ioan, fiindcă și mie mi-au crescut trei bube, care acum dau să se spargă, cred, după mâncărimea pe care mi-o produc.

— Stau și mă gândesc, spuse Armeanul, că o fi chiar ciumă, căci nu poate fi altceva, după cum spune și Hipocrat: „Dacă se ingerează hrană mai multă decât permite constituția, faptul acesta produce boală”, și noi nu putem spune că am mâncat cine știe ce. Iar dacă ar fi așa, că o smochină e prea mult pentru doi oameni morți de foame, ni s-ar fi inflamat ficatul, iar în inflamația ficatului, după cum spune același Hipocrat, survine însă sughițul. Tu sughiți?

— Nu, de ce aș sughița, spuse Ioan, mai ales că în inflamația ficatului sughițul e semn rău.

Ascultându-l, Armeanul căscă deodată gura și strănută fericit și lăcrămând, spuse:

— Asta e bine, bre, strănutul adică, fiindcă, dacă la unul care sughite survin crize de strănut, acestea fac să înceteze sughițul, înseamnă că n-am nimic cu ficatul.

Privindu-i pe cei doi cum stau și vorbesc, Malfeior se strădui deodată să pară binedispus și,

zâmbind cu gura lui știrbă ca a unui sfânt, spuse:

— „Strănutul vine din cap: fie că encefalul se încălzește, fie că vidul din cap e înlocuit de umezeală; atunci aerul închis în interior e gonit în afară făcând zgomot, pentru că ieșirea lui are loc printr-o cale strâmtă”, și iar zâmbi și, zâmbind, gura lui se arăta ca o vrere păguboasă și tristă.

— N-aș fi crezut, bre, niciodată că îngerii pot să-l știe pe Hipocrat sau ca să știe ceva în general.

— Îngerii, spuse oarecum absent Ioan, sunt foarte studioși și nu se știe de ce ei îl preferă îndeosebi pe Platon și pe Hipocrat, iar Corvisart, medicul împăratului Napoleon, citează vreo sută de îngeri doctori în medicină, iar dintre aceștia toți, pe care cine poate să-i țină minte? Scaliger, Perez de la Verga, Levi ben Gerson, Barthélémy Englezul, Lapin, precum și Ioan Corvinul au studiat îndeaproape efectele strănutului asupra oamenilor și cum atrage el după sine bunăstarea și norocul în călătorii și afaceri. Academia Engliteriană l-a ales membru de onoare pe Levi ben Gerson și i-a scris numele cu litere de aur, fiindcă a dovedit prin numărătoare că englezii strănută cel mai mult dintre toate popoarele, de unde și faptul că ei sunt călători atât de norocoși.

— Acum îmi dau seama, bre, spuse Armeanul, că sărăcia mea se trage tocmai din asta și chiar din faptul că nu prea călătoresc. Verii mei dinspre mamă, Constantin și Iorgu Calanda, s-au îmbogățit peste noapte nefăcând nimic, doar așteptând să moară de foame. Până a venit unul și a zis să nu mai aștepte asta, că tot n-o să se întâmple și că au primit o moștenire de pământuri în Vlașca și Ialomița. Şi tot așteptând nu făceau decât să strănute și să-și ureze unul altuia noroc și să joace table în fața porții.

Şi tăcând și pe urmă spunând:

— Dar ăsta, îngerul Barthélémy Englezul, pe care l-am studiat îndeaproape, spunea că, așa cum vine norocul din strănut, așa se și duce și de aia nu sunt nici invidios sau altceva pe ăștia doi de ți i-am spus.

Şi iar soarele se făcu ca o noiță în privirea lor și prea depărtat.

— Singura moștenire, spuse Ioan Geograful, pe care am primit-o vreodată nu mi-a făcut vreo bucurie sau vreo tristețe. Erau două straie mari, douăzeci și unu de straie de mijloc și patrusprezece pături.

Tăcură și tăcerea era ca o vulpe roșcovană și veselă. O muscă bâzâi a dimineață și a trezie, cu aripile îngreuiate de aburii acelei dimineți sau tocmai de aceea bâzâind lenevos și adormitor.

Frecându-se la ochi, mahmur, Armeanul Zadic spuse:

— Om fi dormit, bre, mai mult decât se cuvine, vreo zi și-o noapte peste noaptea care a trecut, fiindcă nu mai știm în câte suntem azi sau de ce suntem în câte.

— Ne-am îmbătat! spuse Ioan Geograful și tăcu.

— Așa cred și eu! spuse Zadic privind la îngerul Malfeior, care dormea cu aripile desfăcute și horcăindu-și somnul de dimineață sărăcăcios.

— Ne-ar trebui ceva ca să ne dregem, spuse Zadic și privi și el la înger, măcar vreo bragă, dacă altceva nu, vreun rachiu călduț și înmiresmat și răcoros pentru gâtlej, și iar privi la înger, care dormea cu limba atârnându-i ca o curea de bărbier leneș și guraliv. Doarme, nu glumă, mai spuse, dar parcă gândindu-se la altceva, cine știe la ce, învelit în cearceaful lui ca într-un giulgiu și așteptând.

— Suntem într-un lazaret, spuse Ioan așa cum spui despre ceva obișnuit și neutru, ca despre vreo pasăre pe care o vezi și, văzând-o, știi că e o pasăre, vreun porumbel sălbatic și neliniștit și zburând, dar nu știi de ce zboară și unde și cât.

— Suntem! spuse Armeanul și iar trase cu ochiul împrejur, înspre pereții albi și goi și familiari.

Și uitându-se pe fereastră, întâi văzu cerul ca o pată veselă, netăgăduit așa, și îngerii orânduitori zburând în înaltul acelui cer. Spuse:

— Sunt mai mulți îngeri ca niște porumbei grași care dau târcoale pe-aici, înveșmântați în roșu și în verde fără nici un rost.

Tăcu și o vreme îi priviră fericiți și indiferenți cum zboară și pe urmă ascultară un câine care latră la îngeri, vreo potaie jigărită și dând din coadă.

— Dacă dă din coadă, spuse Zadic într-o vreme, înseamnă că ăștia au mai fost pe aici sau javra o fi fost pe la ei, o fi câinele lor, desigur. Ce crezi?

Dar Ioan nu răspunse, privind la zborul îngerilor și bucurându-se ca un prost de-acolo de unde era, din giulgiul lui. Şi tăcând și privind, dimineața se făcu necuprinzătoare, ca un sac de iută prost legat la gură și leneș aplecându-se spre pământ și părăsit în vreo șură cu acoperișul spart. Cu capul sprijinit pe sacul acela, Armeanul deschise ochii și văzu un înger grăsuliu strecurându-se printr-o spărtură a acoperișului și, zburând prin raza de lumină, îngerul poposi pe pieptul lui și începu să-i ciugulească drăgăstos perii de pe față, crescuți anapoda și trist.

— Asta a fost altădată! spuse Armeanul Zadic și se scutură de imagine, așa cum te scuturi de firimiturile unei pâini.

Şi iar fiind lângă Ioan, priviră ca doi morți prin gaura de zid zăbrelită și la fel ca doi morți se bucurară că văd și aud și simt. Şi îngerii aceia zburară în șir ca la vreo paradă, apoi se adunară grămadă și forfota lor se vedea acum ca explozia unei perne într-o cameră mică. Unul dintre ei se desprinse din grup și scoțând de undeva un pistol turcesc îl îndreptă spre cei doi. Întins sub cearceaful lui, Armeanul Zadic spuse:

— Ăștia, bre, să știi că n-or avea nici o treabă, de s-au adunat atâția grămadă la un loc, tocmai în dreptul găurii din zid prin care ne uităm noi. Şi stau și mă întreb că ce-o vrea să facă ăla cu ditamai pistolul și tocmai înspre partea noastră a lumii.

Şi spunând acestea, pe urmă văzură o flacără rece ieșind din țeava pistolului, ceva vâjâi și căzu la picioarele lui Ioan și o bubuitură năprasnică zgudui pereții casei în care erau și, lenevos, ca după o masă copioasă, o crăpătură se ivi în tavan și puțin moloz le curse în creștet.

— Ce e? întrebă prin somn unterofiterul Malfeior și limba lui spuse cuvintele astea două undindu-se prin aer ca un bici.

— N-aș fi crezut, bre, că cineva poate să vorbească fără să-și țină limba în gură. Cred că e semn rău!

Posomorit, Ioan surise subțire spre tavan și spuse:

— Suntem de acord că numele este o anume imitație a lucrului. Şi, fiind chiar așa, nu trebuie să ne pese prea mult de ceea ce spunem sau auzim.

— Stau și mă gândesc, bre, că ai dreptate, spuse Armeanul, fiindcă, dacă eu spun că am ciumă, asta nu e chiar ciuma, ci numai numele ei, și, ridicându-se puțin, întinse mâna și culese de la picioarele lui Ioan un mărgăritar ca un ou de bibilică, dacă nu și mai mare, și ținându-l în palma făcută căuș privi mărgăritarul și spuse: Ăștia sunt nebuni dacă trag în noi cu ditamai mărgăritarul.

Îngerii se adunaseră iar într-un stol fremătând bezmetic și anapoda, ca un polip în care cineva ar înfige nenumărate aripi cenușii, tivite cu vinețiu și alb și roșu.

Privind și el mărgăritarul pe care Armeanul îl lăsase acum pe jos, Ioan spuse:

— Aceștia nu sunt niște îngeri anume, ci o substanță proteică de natură divină, așa cum o descrie Petrus Lombardus în *Libri Sententiorum,* din care se fac îngerii când vor.

— În anul, spuse Armeanul, 1786, o asemenea substanță s-a arătat peste cerul Moscovei și a scris și în ziare despre ea, dar eu n-am văzut-o, fiind atunci într-o călătorie în Asia.

Şi iar tăcură ca doi morți și livizi întocmai ca și ei, numai unterofițerul Malfeior dormea horcăind alene și fremătându-și aripile după cum o fi avut chef, stârnindu-le gânduri haotice și papistașe.

— Ăsta, spuse Armeanul, Petrus Lombardus, nu e chiar acela care se întreabă dacă Adam n-o fi cumva înger?

— Ba da! spuse Ioan Geograful și papilele din privirea lui își șterseră strălucirea bruscă de o avură, așa vru.

— Stau și mă gândesc, bre, spuse Armeanul, că și el, Petrus Lombardus adică, o fi acum printre îngerii aceștia care ne dau târcoale și, dacă o fi, să știi că ascultă ce vorbim despre el și despre cartea lui și

poate că se bucură că vorbim tocmai de asta. Da' crezi că ăștia se pot bucura de ceva anume?

— S-or bucura! spuse Ioan. Vărul meu Tache Polihroni mi-a povestit de un înger pitic pe care îl avea el într-o colivie și care se bucura foarte tare când îi dădea cartofi prăjiți și când cineva îl mângâia pe aripi.

— Te cred, bre, chiar și eu m-aș bucura dacă cineva mi-ar da cartofi prăjiți și m-ar mângâia pe creștet, spuse Armeanul și-și mișcă aripile de le avea sub el mototolite ca un cearceaf umed și murdar.

— Ce e? întrebă neliniștit oarecum Ioan.

— Nimic, bre, spuse Armeanul. De ce ar fi ceva? Mă gândeam numai că dacă avem ciumă și nu știm sau altceva, lingoare și aiurăm și credem că nu avem nimic de astea două.

— Sau holeră! spuse Ioan și rânji ca un mort lumii, pereților acelora spoiți cu var.

Scotocindu-se prin buzunare, Armeanul scoase o pungă de piele fină, plină cu bobițe reci de camfor și, desfăcând punga, vărsă bobițele pe dușumea, și bobițele se rostogoliră printre degetele lui ca niște lumânări răschirate. Şi mirosul acela atrase nenumărate albine vesele și cercetătoare, care se rostogoliră prin aer bâzâind și umplându-i de o spaimă vicleană.

— Bine ar fi fost, bre, acum să fi avut ceva de băut! spuse Armeanul Zadic și dimineața se adună sub cuvintele lui ca o bilă de sticlă, vreo mărgică verzuie în jurul căreia bâzâiau albine bezmetice și hulpave, cercetându-i și: Prea sunt, bre, lacome și harnice albinele astea! mai spuse. Aproape că îmi produc somn și nervi. Şi: Oare nu zice tot Hipocrat că vinul ține de foame? Şi agitația, căscatul și frisonul nu se risipesc oare bând vin amestecat în părți egale cu apă?

— Iar, spuse Ioan, cine bea apă nu va înfăptui nimic înțelept pe lume, după cum spune și Aristofan și chiar și alții.

— Şi chiar și ciuma se vindecă cu oțet. Şi noi, nu-i așa, avem ciumă. Măcar de-am avea puțin oțet! spuse Armeanul și se uită cu ură primprejur, văzu prin

pereți așa cum vezi printr-o hârtie unsă cu gaz, îi văzu pe aceia morți și așteptând, întinși și despuiați ca niște Adami, batjocorindu-l cu zâmbetul lor sticlos și vesel.

Se uită și văzu, furia aia rece îl făcu să vadă prin albul zidului ca un cearceaf înfricoșător, văzu o curte și, bălăcindu-se în soare, morții umblau de colo-colo fără rost și unul purtând un papagal din aceia vorbitori. Înveselit deodată și fără gânduri, Armeanul spuse:

— Odată, când mă plictiseam, prin 1783, mi-am cumpărat un papagal țigănesc din cei numiți ceucă și l-am învățat să zică pe latinește propoziția: *Et habet tristis quoque turba cynaedos,* pe care am citit-o în Montaigne. Pe papagal l-am botezat Marțial și l-am vândut cu zece taleri spanioli la primul bâlci unde m-am nimerit să fiu mai spre seară și fără nici un chef de viață în mine.

Deschizând un ochi înspre Armean, Ioan spuse:

— Baronul Bellio, cu care s-a întâmplat să fiu prieten, a cumpărat acest papagal zece ani mai târziu la Viena, dar acum nu mai știa să zică decât: *Et habet tristis* și pe urmă tușea olimpian ca un Werther păgubos și cârcotaș. Era atât de jumulit și plin de căpușe, încât l-am sfătuit pe baron să-l sugrume și să-l împăieze, ceea ce a și făcut, spre bucuria mea.

— Dacă nu știa, spuse Armeanul, să zică decât jumătate din ce l-am învățat, și-a meritat soarta, mai spuse și apoi privi undeva anume, acolo unde te uiți când n-ai vreun gând sau vreo dorință sau vreo vrere.

Şi soarele ca vreun cârcăiac ieșit dintr-o pivniță se arătă și, punându-se peste ei de-a curmezișul, batjocorindu-i astfel, ca un vierme gras și miriapod îi învălui drăgăstos și nesfârșit.

— Suntem triști, bre, spuse arar Armeanul, din lipsă de alcool și de chef.

— Şi chiar dacă n-am fi triști, spuse Ioan, parcă gândindu-ne în altă parte, suntem bolnavi de ciumă sau ca și bolnavi și ne-am pierdut interesul față de orice. Simt cum cresc bubele pe mine ca niște ciuperci din cele numite burete pestriț, roșii și cu puncte albe și otrăvitoare.

— Bre, să știi că și eu simt la fel și chiar și furnicături și mâncărimi și sudori calde și reci, spuse Armeanul și, dezvelindu-se până la brâu, aripile i se văzură deodată ca niște panglici cusute alături și mototolite la fel ca și ele.

Şi, văzându-și aripile, icni a greață și a vărsătură și, icnind și vărsând, spuse:

— Mi s-o fi umflat ficatul de băutură, dacă nici măcar strănutul nu mi-a făcut bine, și poate tocmai de asta nu simt durerile ciumei și ale morții.

Şi deodată aripile i se înfoiară ca pânzele unei corăbii în vânt și ridicându-se se roti prin cameră țanțoș și leneș sub privirile lui Ioan și chiar bătu din ele de vreo două ori, scuturându-le ca două mături prea pline de apă și anapoda și, ridicând o mână în semn de salut și de trufie, se îndreptă spre fereastră ca un orator așteptat și urât. Mai mulți papagali se iviră deodată de prin pereți și, zburând spre el, i se așezară pe cap și pe umeri croncănind a aprobare și a mulțumire și cu ciocurile lor verzi netezindu-i părul arar de pe ceafă și aranjându-i cearceaful în jurul trupului și altele la fel de plăcute și folositoare.

Şi întorcându-se către Ioan, se lăsă să alunece spre dușumea și să spună:

— Bre, să știi că suntem morți, dacă ni se întâmplă toate astea și nu știm.

Rânjind bezmetic și triumfător, Ioan se ridică atunci ca un arhanghel peste lume și desfăcându-și aripile, se întunecă lumea de aripile lui și de poftele lui și de frica lui.

Top 10+

POLIROM

„Un scriitor de statura lui Ştefan Agopian este stăpîn pe tot ce face, pe structura întregului şi a părţilor, pe cadenţa frazelor, pe alegerea şi întrebuinţarea cuvintelor, pe realităţi şi fantasme, pe natura şi funcţia personajelor şi, fireşte, pe inefabilul care face un stil şi o operă. De asemenea el îşi alege, de fapt, îşi construieşte o anume lume situată cumva în timp şi apoi face cu ea ce vrea, după geniul său. Face ce vrea, dar şi ceva pe deasupra, de care, în mod necesar (şi salutar în cazul scriitorilor mari), nu este şi nu trebuie să fie pe deplin conştient. Structurile de adîncime ale unei scrieri de rang înalt ţin de structurile de adîncime ale psihicului. Or, acestea, în taina lor, nu sînt niciodată un conglomerat de pulsiuni incongruente, sînt ceva tot atît de coerent ca un destin şi transmit coerenţa acestora şi adîncimea aceasta operei literare, constituind-o într-o lume."

Petru Creţia

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-8734-3

www.polirom.ro

Carte publicată şi în ediţie digitală

virtual-project.eu

Pe copertă: desen de Sorin Ilfoveanu

„Un scriitor de statura lui Ştefan Agopian este stăpân pe tot ce face, pe structura întregului și a părților, pe cadența frazelor, pe alegerea și întrebuințarea cuvintelor, pe realități și fantasme, pe natura și funcția personajelor și, firește, pe inefabilul care face un stil și o operă. De asemenea el își alege, de fapt, își construiește o anume lume situată cumva în timp și apoi face cu ea ce vrea, după geniul său. Face ce vrea, dar și ceva pe deasupra, de care, în mod necesar (și salutar în cazul scriitorilor mari), nu este și nu trebuie să fie pe deplin conștient. Structurile de adâncime ale unei scrieri de rang înalt țin de structurile de adâncime ale psihicului. Or, acestea, în taina lor, nu sunt niciodată un conglomerat de pulsiuni incongruente, sunt ceva tot atât de coerent ca un destin și transmit coerența acestora și adâncimea aceasta operei literare, constituind-o într-o lume.”

Petru Creția

[1] Pe 25 decembrie 1806, armata rusă condusă de generalul Miloradovici a ocupat Bucureștiul.

Table of Contents

Moartea pentru patrie
Cumpătarea
Arta războiului
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

Poveștile Geografului
- 1. Povestea cu cacodemonul lui Cantemir
- 2. Povestea cu pețitorii spusă de cacodemon
- 3. Cearta pandidascalilor
- 4. Banchetul pandidascalilor

Crăciun cu Miloradovici
Lazaret

Table of Contents

Moartea pentru patrie 5
Cumpătarea 10
Arta războiului 18
1 18
2 21
3 24
4 25
5 28
6 31
7 33
8 35
Poveștile Geografului 37
1. Povestea cu cacodemonul lui Cantemir 39
2. Povestea cu pețitorii spusă de cacodemon 42
3. Cearta pandidascalilor 45
4. Banchetul pandidascalilor 47
Crăciun cu Miloradovici 49
Lazaret 58